

11.7.2022

EOAK/1621/2022

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

TARKASTUS: KYLMÄKOSKEN VANKILA 25.–27.4.2022

Tarkastuskohde

Kylmäkosken vankila

Tarkastusajankohta

25.–27.4.2022

Osallistujat EOAK:sta

Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Tarkastaja Reima Laakso

Esittelijäneuvos Anu Rita

Esittelijäneuvos Iisa Suhonen

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

Osallistujat tarkastuskohteesta

Johtaja Harri Rämö

Apulaisjohtaja Asko Shemeikka

Rikosseuraamusesimies Mika Juvakka

Rikosseuraamusesimies Jarno Lehtonen

sekä muut keskusteluihin osallistuneet ja tiloihin tutustuttaessa vankilan toiminnasta tietoja antaneet virkamiehet ja vangit

Tarkastuksen tyyppi

OPCAT

CRPD

Sisällys

1 YLEISTÄ TARKASTUKSESTA.....	3
2 TARKASTUSHAVAINNOT JA KANNANOTOT	4
2.1 Tarkastushavainnot ja huomiot tiivistetysti	4
2.2 Tarkastushavainnot ja kannanotot yksityiskohtaisine perusteluineen	5
2.2.1 Matkaselliosastolle sijoittaminen ja sen olosuhteet.....	5
2.2.2 Tutkintavankien osastoille sijoittaminen.....	8
2.2.3 Sellien ulkopuolinen aika ja mielekkään toiminnan määrä.....	9
2.2.4 Erillään pidettävien osaston 4.0 olosuhteet	10
2.2.5 Omasta pyynnöstään erillään asuvat.....	12
2.2.6 Asianosaiselta salassa pidettävien tietojen käyttö päätöksenteossa ja päätösten perusteleminen	13
2.2.7 Tapaamiset.....	15
2.2.8 Tapaamistilojen kameravalvonnasta ilmoittaminen ja asiamiehen tapaamisen .	20
2.2.9 Internetin käyttäminen	21
2.2.10 Vastaanotto-osaston toiminta ja omaisuuden hallussapitoa koskevat asiat.....	22
2.2.11 Vankeja koskevat säännökset ja niiden saatavuus.....	23
2.2.12 Pehdyttämisen ja vastuuvirkamiestoiminta.....	24
2.2.13 Päihteetön osasto ja virtsanäytteiden antamisen valvonta	24
2.2.14 Yksityisyydensuoja puhelinta käytettäessä ja mahdollisuus puhelimen käyttöön	26
2.2.15 Vankien nimet sellien ovessa	27
2.2.16 Ulkoiluolosuhteet ja liikunnan harrastaminen.....	27
2.2.17 Eristyssellien kalustus ja olosuhteet	29
2.2.18 Kurinpitoa, tarkkailua ja eristämistarkkailua koskevat päätökset	30
2.2.19 Henkilökohtaiseen hygieniaan tarvittavien peseytymisaineiden saaminen.....	31
2.2.20 Laitosmyymälän toiminta ja ruokailu	32
2.2.21 Esteettömyys	33
2.2.22 Kirjastopalveluiden järjestäminen	36
2.2.23 Vieraskieliset tv-kanavat.....	37
2.2.24 Työtoiminta ja opiskelu	38
2.2.25 Vankien ja henkilökunnan väliset suhteet.....	39
2.2.26 Henkilökunnan määrä.....	40
2.2.27 Ulkomaalaisten vankien kohtelu	41
3 VANGEILLE JA HENKILÖKUNNALLE TEHTYJEN KYSELYIDEN HUOMIOT	41
4 VUODEN 2022 ERITYISTEEMA - Valvonnan valvonta.....	43
5 YHTEENVETO TARKASTUKSEN HAVAINNOISTA.....	45
6 TOIMENPITEET	46

1 YLEISTÄ TARKASTUKSESTA

Kylmäkosken vankila on 113-paikkainen suljettu laitos miespuolisille tutkinta- ja vankeusvangeille.

Tarkastuksen aikaan vankilan kirjoilla oli 128 vankia, joista paikalla oli 118 vankia. Heistä oli vankeusvankeja 69, sakkovankeja 4, tutkintavankeja 40, vankeus- ja tutkintavankeja 3 sekä sakko- ja tutkintavankeja 1. Vankila oli tarkastuksen ajankohtana yliasutettu käyttöasteen ollessa yli 110 %.

Ulkomaalaisia vankeja oli 10 ja elinkautisvankeja 5. Alaikäisiä vankeja ei ollut yhtään. Vankilukuilmoituksen mukaan huhtikuussa oli valvotussa koevapaudessa 3 ja ulkopuoliseen laitokseen sijoitettuna 2 vankia.

Oikeusasiamiehen kanslian teemaksi vuodelle 2022 on otettu valvonnan valvonta, joka otettiin huomioon tarkastuksella. Tarkastuksella kiinnitettiin tavallista enemmän huomiota myös ulkomaalaisvankien kohteluun.

Tarkastusta varten vankilasta hankittu ennakoaineisto ilmenee liitteestä.

Ennen tarkastusta vangeille ja henkilökunnalle oli lähetetty vastattavaksi nimetön kyselylomake, jossa tiedusteltiin heidän näkemyksiään muun muassa vankien ja henkilökunnan välisistä suhteista, turvallisuudesta sekä syrjinnästä ja yhdenvertaisesta kohtelusta. Kyselyn tuloksista kerrotaan tarkemmin kohdassa 3.

Vangeille oli varattu mahdollisuus halutessaan päästä keskustelemaan tarkastajien kanssa. Tarkastuksella keskusteltiin 9 keskusteluihin ilmoittautuneen vangin kanssa. Lisäksi tarkastuksella haastateltiin 7 ulkomaalaista vankia, joista 5 tulkin välityksellä. Kyseisistä keskusteluista on laadittu erilliset muistiot. Keskustelut ovat luottamuksellisia ja niistä laaditut muistiot ovat salassa pidettäviä muun muassa julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 15 kohdan perusteella.

Tarkastuksella varattiin myös henkilökunnan edustajille ja muille virkamiehille mahdollisuus keskusteluun apulaisoikeusasiamiehen kanssa. Keskustelut ovat luottamuksellisia ja myös niistä laaditut muistiot ovat salassa pidettäviä muun muassa julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 15 kohdan perusteella.

Tarkastuksen lopuksi käytiin loppukeskustelu vankilan johdon kanssa. Keskustelussa tuotiin esille tarkastuksella vankilan toiminnassa havaittuja epäkohtia ja myös myönteisiä havaintoja.

Tarkastuspöytäkirjan luonnos lähetettiin 31.5.2022 Kylmäkosken vankilan johtajalle ja hänelle varattiin mahdollisuus antaa siihen kommenttinsa viimeistään 24.6.2022. Vankilan johtajan 23.6.2022 toimittaman kommentin mukaan pöytäkirjaluonnoksessa ei havaittu virheellisyyksiä, mutta esitettiin täsmennyksiä ja selvennyksiä kohtaan 2.2.7 koskien lapsen tapaamista. Vankilan kommentti on huomioitu lopullisessa tarkastuspöytäkirjassa. Toimitettu kommentti on pöytäkirjan liitteenä.

2 TARKASTUSHAVAINNOT JA KANNANOTOT

2.1 Tarkastushavainnot ja huomiot tiivistetysti

Apulaisoikeusasiamies kiinnitti tarkastuksella huomiota erityisesti seuraaviin asioihin.

1. Matkaselliosastolle sijoitetaan vankeja asumaan pitkäksi aikaa, vaikka osaston olosuhteet soveltuvat vain vankien lyhytaikaiseen sijoittamiseen. Sellien pinta-alat huomioiden liian monia vankeja oli sijoitettuna samaan selliin matkaselliosastolla, kuten oli myös muualla vankilassa. Huomiota kiinnitettiin myös isojen matkasellien likaisuuteen.
2. Tutkintavankien osastosijoittelussa ei kaikilta osin menetellä lainmukaisesti. Tutkintavankeja ja vankeusvankeja on sijoitettu myös samaan selliin. Ottaen huomion tutkintavankien ja omasta pyynnöstään erillään asuvien vankien suuri määrä, olisi perusteltua selvittää, onko osastoinnin tai vankien osastosijoitusten perusteiden kohdalla syytä tehdä muutoksia.
3. Yhteydenpitorajoitusten kohteena olevilla tutkintavangeilla on erittäin vähäiset mahdollisuudet sellin ulkopuoliseen toimintaan erillään pidettävien osastolla 4.0.
4. Vankilassa on merkittäviä puutteita erilaisten vankeja koskevien hallintopäätösten tekemisessä ja niiden asianmukaisessa perustelemisessa. Asianosaiselta salassa pidettäviä tietoja ei ole kertaakaan käytetty päätösten perustelemisessä.
5. Vankien perehdyttäminen vankilaan saapumisen yhteydessä on puutteellista ja vangeille annettu tieto heitä koskevista säännöksistä on osittain vanhentunutta.
6. Vankien käyttöön tarkoitetut puhelimet ovat osastojen käytävillä ilman mitään ääntä eristävää suojaa. Luottamuksellisen viestin suoja ja vankien yksityiselämän suoja ei toteudu puhelinta käytettäessä. Osalla asuinosaistoja vankien nimet ovat sellien ovessa.

7. Muun muassa tapaajien käytössä olevan inva-wc:n käyttötarkoituksen muuttaminen kokonaan toiseen tarkoitukseltaan virtsanäytteenottotilaksi.

2.2 Tarkastushavainnot ja kannanotot yksityiskohtaisine perusteluineen

2.2.1 Matkaselliosastolle sijoittaminen ja sen olosuhteet

Matkaselliin asuttaminen ja sen kesto

Matkasellit on tarkoitettu vangin lyhytaikaiseen sijoittamiseen ennen asuinosaastolle siirtämistä, eikä niitä voida käyttää vankien varsinaiseen asuttamiseen. Koronaepidemian johdosta entinen päihdetön osasto oli muutettu tulo-osastoksi (1.6.2022 saakka), jonne vankiloiden ulkopuolelta saapuvat vangit ensiksi sijoitetaan. Matkaselliin sijoitetaan lähinnä muista vankiloista kärjämatkalla olevia ja avolaitoksesta siirrettyjä vankeja. Saadun selvityksen mukaan matkaselliosastolle on sijoitettu myös vankeja, jotka eivät muusta syystä pysty asumaan normaaleilla asuinosaastoilla tai joita ei voida tilanpuutteen vuoksi sijoittaa erillään pidettävien osastolle 4.0.

Tarkastuksen aikana matkaselliosaston kahdeksasta vangista viisi oli Kylmäkosken vankilan kirjoilla. Matkasellissä oli ollut 5.4.2022 lähtien, eli lähes kolme viikkoa asutettuna vanki (- - -), jolla oli tuomioistuimen määräämät yhteydenpitorajoitukset. Toinen vanki (- - -) oli ollut matkasellissä 3.3.2020 lähtien, eli yli 1,5 kuukautta, koska avolaitoksesta palatessaan oli suostunut menemään ainoastaan erillään pidettävien osastolle 4.0, mutta siellä ei ollut tilaa. Vankilasta saadun tiedon mukaan kyseinen vanki oli 29.4.2022 suostunut nousemaan suljetulle osastolle 3.2. Muut matkaselliosaston vangit olivat olleet paikalla 13, 12, 11, 9, 5 ja 3 päivää.

Vankilan matkaselliosasto on olosuhteiltaan ja sisustukseltaan kerrossänkyineen pelkistetty. Vankien ainoa mahdollisuus toimintaan tai viettää aikaa sellin ulkopuolella on päivittäinen tunnin ulkoilu pienellä ulkoilupihalla. Matkasellejä käytetään ilmeisen vakiintuneesti vankien pitkäaikaiseen asuttamiseen, johon ne eivät olosuhteiltaan sovellu.

Edellä todetun perusteella vankeja on asutettu säännösten vastaisesti matkaselliosastolle. Vankien matkaselliosastolla asuttamiseen vaikuttaa epäilemättä vankilan jo pitkään jatkunut yliasutus. Vankilan kannalta tilanne on hankala siinä, ettei laitos voi päättää ottaako vangin vastaan vai ei. Vankilan on otettava vastaan kaikki arviointikeskuksen sinne passittamat vangit ja poliisin tuomat etsintäkuulutetut. Edellä todetun johdosta asia saatetaan tiedoksi vankien sijoittamisesta päättävälle Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskukselle.

Matkasellien koko ja niihin sijoitettujen vankien määrä

Matkaselliosastolla kaksi 6 hengen selliä (22,8 m²) ja kolme 2 hengen selliä (8,3 m²) selliä. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on antanut määräyksen (Vankien asuminen ja perushuolto 19/004/2010), mukaan useamman vangin sellissä on oltava tilaa vähintään 5,5 m² vankia kohti. Euroopan neuvoston kidutuksen vastaisen komitean (CPT) ehdoton minimisuositus on 4 m² asuintilaa henkeä kohti. Edellä todetun perusteella 6 hengen selleihin tulisi sijoittaa korkeintaan neljä vankia ja 2 hengen selliin yksi vanki. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan 6 hengen selleihin on enimmillään jouduttu sijoittamaan kahdeksan vankia.

Edellä todettu koskee tietenkin myös asuinosaistoja, jos niillä on jouduttu tekemään vastaavia sijoitteluratkaisuja eli kaksi vankia on sijoitettu yhdelle hengelle mitoitettuun selliin. Asiaa käsitellään myös erillään pidettävien osaston 4.0 olosuhteita käsittelevässä kohdassa 2.2.4.

Matkasellien siisteys ja muut huomiot

Tarkastuksella kiinnitettiin huomiota isojen matkasellien likaisuuteen ja epäsiisteeyteen. Matkaselliosastot ovat usein vankilan asuintiloista kaikkein likaisimpia ja apulaisoikeusasiamies on muun muassa päätöksessään (EOAK/7157/2020) kiinnittänyt Rikosseuraamuslaitoksen huomiota asiaan. Saadun tiedon mukaan puhdistajavankien tehtäviin kuuluu matkasellien siivoaminen niiden ollessa tyhjinä, mutta isot matkasellit ovat usein miten asutettuina käytännössä jokaisena päivänä. Puhdistajavankeja ei voida turvallisuussyistä päästää siivoamaan sellejä niiden ollessa asutettuna. Matkaselliosastolla on siivouskomero, josta vanki voi ottaa siivoustarvikkeita ja siivota sellinsä. Vaikka vangit vastaavatkin itse selliensä siisteydestä, niin matkaselliosastolle sijoittamisen lyhytaikaisuus huomioiden on ymmärrettävää, että usean vangin yhdessä asuttamassa sellissä sen siisteydestä huolehtiminen jää helposti tekemättä. Saadun tiedon mukaan matkaselleissä tehdään kerran vuodessa kunnan siivous, mutta se ei ole määrällisesti selvästikään riittävää.

Tarkastuksella vankila ilmoitti ryhtyvänsä toimenpiteisiin matkasellien siisteyden parantamiseksi. Puhdistajavangit siivoavat aikaisempaa useammin sellin ja matkaselliosastolla asuvat vangit siirretään siksi ajaksi odottamaan väistötilaan. Apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, että sellien siivoaminen lienee mahdollista myös ulkoilujen aikana ilman erityisiä muita toimenpiteitä.

Tarkastuksella kiinnitettiin huomiota, että matkasellin wc:n lavaari oli lähes irti seinäkiinnikkeistään ja lamppu oli palanut. Vankilan mukaan asia saatetaan kuntoon ja siitä ilmoitetaan kiinteistönhoidosta vastaavalle yritykselle.

Isoihin matkaselleihin kerrottiin hankittavan suuremmat televisiot.

Tutkintavankien matkaselliin sijoittaminen

Tarkastusaineistosta ilmeni, että suureen matkaselliin (MS 005) olisi ollut 21.4.2022 sijoitettuna vankeusvanki (- - -), sakkovanki (- - -) ja kaksi tutkintavankia (- - - ja - - -).

Tutkintavankien asumaan sijoittamisesta säädetään tutkintavankeuslain 3 luvun 2 §:n 1 momentissa. Sen mukaan tutkintavanki on mahdollisuuksien mukaan sijoitettava yhden hengen huoneeseen. Tutkintavankia ei saa sijoittaa asumaan toisen tutkintavangin kanssa, jos siitä aiheutuu vaaraa tutkintavankeuden tarkoitukselle tai vankilan järjestykselle.

Matkasellien osalta ei ole edellytetty, että tutkintavangeilla ja vankeusvangeilla tulisi olla omat matkaselliosastot. Tutkintavankien ja vankeusvankien sijoittamisen erillisyydestä tulisi huolehtia kuitenkin vähintään siten, että heitä ei sijoiteta samaan selliin matkaselliosastolla. Apulaisoikeusasiamies on päätöksessä (EOAK/3130/2020) ottanut kantaa tutkintavangin ja vankeusvankin samaan selliin asuttamiseen. Päätöksessä on päädytty siihen, että TVL:n säännökset eivät mahdollista tutkintavankien ja vankeusvankien asuttamista samaan selliin edes silloin, kun tutkintavanki antaa suostumuksensa samaan selliin asuttamiselle.

Apulaisoikeusasiamies katsoi, että edellä todettu koskee tutkintavankeja myös silloin, kun heitä sijoitetaan matkaselliosastolla.

2.2.2 Tutkintavankien osastoille sijoittaminen

Tutkintavankeuslain 3 luvun 1 §:n mukaan tutkintavanki on sijoitettava eri osastolle kuin rangaistusta suorittavat vangit. Erilleen sijoittamisesta voidaan kuitenkin poiketa, jos tutkintavanki toimintoihin osallistumista varten sitä pyytää taikka jos poikkeaminen on välttämätöntä vankien, tutkintavankien tai henkilökunnan turvallisuutta uhkaavan vaaran torjumiseksi tai se on muutoin tilapäisesti tarpeen vankilan järjestyksen ylläpitämiseksi poikkeuksellisessa tilanteessa. Tutkintavanki voidaan omasta pyynnöstään sijoittaa asumaan myös 2 a §:ssä tarkoitetulle sopimusosastolle. Muutoksenhakutuomioistuimen päätöstä odottava tutkintavanki saadaan tutkintavangin suostumuksella sijoittaa samalle osastolle kuin rangaistusta suorittavat vangit, jollei sijoittaminen vaaranna tutkintavankeuden tarkoitusta.

Tutkintavangit on siten lähtökohtaisesti sijoitettava erilleen vankeusvangeista ja heidät voidaan vain laissa säädettyjen edellytysten täytyessä sijoittaa samalle osastolle vankeusvankien kanssa. Mikäli osastolle on sijoitettu asumaan yksikin vankeusvanki, tutkintavangin kyseiselle osastolle sijoittaminen on mahdollista vain edellä mainittujen edellytysten täytyessä.

Tutkintavangilta kysytään usein vankilaan saapuessaan, sopiiko hänelle asuttaminen samalle osastolle vankeusvankien kanssa ja näin toimitaan myös Kylmäkosken vankilassa. Tutkintavanki voidaan kuitenkin sijoittaa vankeusvangin kanssa samalle osastolle pelkän suostumuksen perusteella ainoastaan silloin, kun kyse on muutoksenhakutuomioistuimen päätöstä odottavasta tutkintavangista. Tällöinkin suostumuksen tulee olla aito eli vangin tulee olla tietoinen eri sijoitteluvaihtoehtojen merkityksestä ja sisällöstä sekä siitä, että hänellä on tosiasiallinen mahdollisuus myös kieltäytyä.

Vankilassa on yksi tutkintavangeille tarkoitettu osasto, osasto 2.2, ja sinne oli sijoitettuna 16 tutkintavankia.

Vankeusvankien osastolle 1.1 oli sijoitettuna myös yksi muutoksenhakutuomioistuimen päätöstä odottava tutkintavanki, joka osallistui työtoimintaan. Hänen kohdallaan ilmeisesti täytyivät edellytykset samalle osastolle asuttamisesta vankeusvankien kanssa.

Osasto 3.2 on vankeusvangeille tarkoitettu osasto, mutta sinne oli sijoitettu 9 vankeusvangin lisäksi 7 tutkintavankia. Vankilan toimittaman ennakkoselvityksen mukaan osastolle sijoitetaan vankeusvankien lisäksi tutkintavankeja, joilla on alioikeuden päätös ja jotka haluavat olla erillään muista vangeista.

Tarkastuksella saadun tiedon mukaan kyseisistä tutkintavangeista 4 oli kuitenkin sellaisia, joilla ei ollut vielä alioikeuden tuomiota, eivätkä he osallistuneet toimitaan.

Tarkastuksella saadun tiedon mukaan osastolle 3.2 sijoitetaan suostumuksellaan sellaisia vankeusvankeja ja tutkintavankia, jotka eivät pysty asumaan normaalilla vankeusvankiosastolla tai tutkintavankiosastolla. Syynä tähän on usein rikosnimike, vangin velkaantuminen tai riitautuminen toisen vangin kanssa. Osastolle sijoitetut vangit ovat tässä mielessä samassa tilanteessa ja pystyvät asumaan toistensa kanssa. Osasto kutsuttiin ns. ”pelkääjäosastoksi”, mutta se oli muuten varsin normaali asuinosa, jossa sellien ovet ovat auki lähes kahdeksan tuntia päivässä.

Tutkintavankien sijoittaminen osastolle 3.2 on heidän kannaltaan ilmeisesti usein myönteinen vaihtoehto. Alioikeuden päätöstä odottavien tutkintavankien osalta säännökset antavat vankilalle kuitenkin varsin vähän harkintavaltaa sijoitettaessa heitä samalle osastolle vankeusvankien kanssa. Toimintoihin osallistumattomien tutkintavankien kohdalla se on mahdollista ainoastaan tilanteessa, jossa se on välttämätöntä tutkintavangin turvallisuutta uhkaavan vaaran torjumiseksi tai jos se on muutoin tilapäisesti tarpeen vankilan järjestyksen ylläpitämiseksi poikkeuksellisessa tilanteessa. Saadun selvityksen perusteella ei ole aihetta epäillä, että myöskään tällaiset lähinnä poikkeuksellisia tilanteita koskevat edellytykset olisivat täyttyneet osaston tutkintavankien kohdalla.

Edellä todetun perusteella kaikkien osastolle 3.2 sijoitettujen tutkintavankien kohdalla ei ole ilmeisestikään täyttynyt edellytykset samalle osastolle sijoittamisesta vankeusvankien kanssa.

Vankilan yliasutustilanne aiheuttaa epäilemättä vaikeuksia tutkintavankien osastolle sijoittamisessa, mikä on ilmeisesti ollut syynä myös tutkintavangin edellä kohdassa 2.2.1 ilmenevään matkaselliosastolla asuttamiseen. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan vankilaan ollaan kesäkuun alussa 2022 perustamassa toinen tutkintavankiosasto. Apulaisoikeusasiamies piti tutkintavankien suuri määrä huomioiden toimenpidettä perusteltuna ja se osaltaan mahdollistaa nykyistä paremmin tutkintavankien erillään sijoittamisen vankeusvangeista.

2.2.3 Sellien ulkopuolinen aika ja mielekkään toiminnan määrä

Kansainvälisissä suosituksissa ja oikeusasiamiehen ratkaisuisissa on jo pitkään lähdetty siitä, että vankien tulisi saada viettää sellin ulkopuolella kohtuullinen aika, vähintään kahdeksan tuntia vuorokaudessa, ja että heille tulisi tuona aikana järjestää mielekästä ja kehittävää toimintaa, kuten työtä, kuntoutusta, koulutusta ja liikuntaa. Tämän on katsottu olevan olennaisen tärkeää vankien psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kannalta.

Osaston 1.1 päiväjärjestyksen mukaan sellien ovet ovat arkisin auki 13 tuntia ja viikonloppuisin 12 tuntia. Osastolla oli 14 vankia ja lähes kaikki heistä osallistuivat toimintaan.

Osaston 1.2 päiväjärjestyksen mukaan sellien ovet ovat arkisin auki 8 tuntia ja viikonloppuisin 6 tuntia 40 minuuttia, joiden lisäksi on mahdollisuus osallistua iltatoimintoihin. Osastolla oli 17 vankia ja suuri osa heistä osallistui toimintaan.

Osaston 2.1 päiväjärjestyksen mukaan sellien ovet ovat arkisin auki 8 tuntia ja viikonloppuisin 6 tuntia 40 minuuttia, joiden lisäksi on mahdollisuus osallistua iltatoimintoihin. Osastolla oli 18 vankia ja yli puolet heistä osallistui toimintaan.

Tutkintavankien osaston 2.2 päiväjärjestyksen mukaan sellien ovet ovat arkisin auki vähän yli 4 tuntia ja viikonloppuisin vähän alle 4 tuntia 40 minuuttia, joiden lisäksi on mahdollisuus osallistua iltatoimintoihin. Osastolla oli 16 vankia ja yli puolet heistä osallistui toimintaan.

Osaston 3.2 päiväjärjestyksen mukaan sellien ovet ovat auki arkisin vähän alle 8 tuntia ja viikonloppuisin 6 tuntia 40 minuuttia, minkä lisäksi on mahdollisuus osallistua iltatoimintoihin. Osaston vangeista osallistuu toimintaan noin kolmasosa.

Koronaepidemian johdosta perustettu tulo-osasto 3.1 on ollut päiväjärjestyksen mukaan erittäin suljettu, joka osaston tarkoitus huomioiden on sinällään ymmärrettävää ja perusteltua. Osastolla oli 10 vankia, joista neljällä on tuomioistuimen määräämät yhteydenpitorajoitukset. Apulaisoikeusasiamies katsoi, että koska osasto on vankilan ilmoituksen mukaan kesäkuussa palautumassa päihdekuntoutusosastoksi, joka on päiväjärjestykseltään erittäin avoin osasto, osaston olosuhteet eivät tässä yhteydessä anna hänelle aihetta enempään.

Edellä todetun perusteella sellien aukioloajan pituuden ja toimintojen osalta vankilan tilanne vaikuttaa varsin hyvältä valtaosalle vankeus- ja tutkintavankeja normaaleilla asuinosaistoilla.

2.2.4 Erillään pidettävien osaston 4.0 olosuhteet

Erillään pidettävien osasto 4.0 on vankien tutkinnallisten ja turvallisuuteen liittyvien tarpeiden ja edellytysten takia erittäin suljettu ja sellien ovet ovat käytännössä koko ajan kiinni. Osastolle oli tarkastusajankohtana sijoitettuna 8 vankeusvankia ja 9 tutkintavankia, joista neljällä oli tuomioistuimen asettamat yhteydenpitorajoitukset.

Osastolla vanki ilmoittaa aamulla vartijalle haluaako päivällä soittaa, käydä suihkussa tai mennä ulkoiluun. Päivittäisen tunnin ulkoilun lisäksi vangeilla oli mahdollisuus päästä viikoittain käymään ostoksille laitospöytämyymälässä, kirjastossa ja tavaroita hakemassa vastaanotossa.

Muilla kuin yhteydenpitorajoitusten kohteena olevilla vangeilla on mahdollisuus päästä saunaan, kuntosaliin ja liikuntasaliin ja heidän ulkoilunsa järjestetään isolla ulkoilupihalla. Yhteydenpitorajoitusten kohteena olevilla vangeilla ei ole mahdollisuutta edellä mainittuihin toimintoihin ja heidän ulkoilunsa tapahtuu pienellä matkasellin ulkoilupihalla, jossa ei ole muita harrastusmahdollisuuksia kuin leuanveto.

Kaikkien vankien osalta olosuhteet ovat erittäin suljetut, mutta erityisen huono tilanne on yhteydenpitorajoitusten kohteena olevilla tutkintavangeilla. Apulaisoikeusasiamies pitää erittäin tärkeänä, että heille pystyttäisiin järjestämään jotain yksilöllistä toimintaa sellin ulkopuolella, kuten esimerkiksi liikuntaa. Asiaa käsitellään myös lisää jäljempänä kohdassa 2.2.16.

Vankilan liikunnanohjaajan mukaan laitoksessa pohditaan, miten yhteydenpitorajoitusten piirissä oleville vangeille voitaisiin järjestää jotain toimintaa ulkoiluajalle. Osasto 4.0:lle on tällä hetkellä varattu kuusi kuntosalivuoroa viikossa. Ottaen huomioon vankilan ja kyseisen osaston tilat ja käytössä olevan henkilöstöresurssin, osasto 4.0:n toiminnot ovat liikunnanohjaajan arvion mukaan maksimissaan.

Tarkastuksella saadun tiedon mukaan osastolla olisi otettu kolme selliä kahden hengen käyttöön, jotka olivat tiloiltaan ilmeisesti alimitoitettuja kahdelle vangille. Tarkastusaineistosta ilmeni, että 25.4.2022 selliin 011 olisi ollut sijoitettuna kaksi vankia (- - - ja - - -) ja että selliin 012 olisi ollut sijoitettuna kolme vankia (- - -, - - - ja - - -). Aineistosta ilmeni, että molempiin sellihin oli sijoitettuna sekä vankeusvankeja että tutkintavankeja.

Apulaisoikeusasiamies kiinnittää vankilan huomiota siihen, että kohdassa 2.2.1 ilmeneviä sellien kokoa koskevia säännöksiä tulee noudattaa vankeja sellihin asutettaessa ja että erillään pidettävien osastolla se on erityisen merkityksellistä ja tärkeää ottaen huomioon vankien sellissä viettämän ajan pituus. Apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiota myös siihen, että säännökset eivät mahdollista tutkintavankien ja vankeusvankien sijoittamista samaan asuinselliin, kuten kohdasta 2.2.1 ilmenee.

Apulaisoikeusasiamies kiinnittää vankilan huomiota myös Euroopan neuvoston vankeinhoitosääntöjen suositukseen siitä, että erillään pidettäville vangeille on tarjottava mielekästä kanssakäymistä ihmisten kanssa vähintään kaksi tuntia päivässä (sääntö 53A). Sellin ulkopuolinen aika mielekkäässä toiminnassa sekä vähintään kahden tunnin päivittäinen mielekäs kanssakäyminen ihmisten kanssa tuli esiin myös CPT:n viimeisimmällä Suomen vierailulla vuonna 2020. CPT totesi muun muassa seuraavaa.

CPT suosittelee ryhtymään lisätoimenpiteisiin, jotta kaikille vierailujen kohteena olleissa laitoksissa oleville vangeille voidaan tarjota heidän tarpeidensa mukaan räätälöityä mielekästä toimintaa (kuten työnteko, ammatillinen ja muu koulutus sekä kohdennetut kuntoutusohjelmat).

Etenkin mitä pidempään tutkintavankeihin sovelletaan yhteydenpitorajoituksia, sitä enemmän resursseja tarvitaan sen varmistamiseksi, että kyseiset vangit hyötyvät merkityksellisestä, mielellään sellin ulkopuolella tapahtuvasta toiminnasta ja että heille tarjotaan mahdollisuus mielekkäisiin ihmiskontakteihin vähintään kahden tunnin ajan päivässä (mielellään kauemmin).

Apulaisoikeusasiamies on, kuten myös CPT, huolissaan erillään pidettävien vankien psyykkisestä ja fyysisestä hyvinvoinnista, erityisesti niistä tutkintavangeista, joille tuomioistuin on pakkokeinolain perusteella määrännyt pitkäkestoisia tiukkoja rajoituksia yhteydenpitoon.

2.2.5 Omasta pyynnöstään erillään asuvat

Vankeuslain 5 luvun 3 §:n mukaan vangille on varattava hänen pyynnöstään mahdollisuus asia kokonaan tai osittain erillään muista vangeista, jos vangilla on perusteltu syy uskoa henkilökohtaisen turvallisuutensa olevan uhattuna. Erillään asumisen perusteet on otettava uudelleen harkittavaksi enintään neljän kuukauden väliajoin. Vangin erillään asumisesta omasta pyynnöstään päättää toiminnoista tai turvallisuudesta vastaava virkamies tai rikosseuraamusesimies. Vangilla on muutoksenhakuoikeus kyseisestä päätöksestä. Tutkintavankeja koskevat vastaavat säännökset.

Tarkastuksella kiinnitettiin huomiota siihen, että erillään pidettävien osastolle 4.0 oli sijoitettuna varsin paljon sellaisia vankeja, joilla ei ollut tuomioistuimen määräämiä yhteydenpitorajoituksia. Matkaselliin oli lisäksi sijoitettuna yksi omasta pyynnöstään erillään pidettävä. Tämän johdosta vankilaa pyydettiin toimittamaan selvitys kaikista niistä vangeista, jotka omasta pyynnöstä asuvat erillään muista vangeista. Millainen päätös asiassa tehdään, kuka siitä päättää, annetaanko päätökseen muutoksenhakuohjaus ja otetaanko erillään asumisen perusteet määrääjoin uudelleen harkittavaksi.

Toimitetun selvityksen mukaan osastolla 4.0 oli sijoitettuna seitsemän vankia (18.5.2022), jotka olivat ilmoittaneet, että he eivät uskalla asua normaalilla tutkintavanki- tai vankeusvankiosastolla. Selvityksen mukaan osastolle asuttamisesta päättää rikosseuraamusesimies, mutta tarvittaessa asuttamista käsitellään kaksi kertaa viikossa esimiespalaverissa. Vankeusvankien kohdalla asuttamista tarkastellaan myös lakisääteisten rangaistusajan suunnitelma palavereiden yhteydessä moniammatillisen tiimin kokoonpanolla.

Toimitetun selvityksen perusteella vankilassa ei ollut yhdenkään vangin kohdalla tehty edellä mainitun kaltaista omasta pyynnöstä erillään asumista koskevaa päätöstä muutoksenhakuohjauksin, vaan kaikki päätökset oli tehty normaaleina osastosijoittamista koskevina päätöksinä.

Osastolle sijoittamisesta säädetään vankeuslain 5 luvun 1 §:ssä ja sen mukaan osastolle sijoittamisessa on otettava yhtenä asiana monien muiden lisäksi huomioon myös vangin tai muun henkilön turvallisuus. Apulaisoikeusasiamies katsoi, että jos tapauksessa on kuitenkin kyse vangin omasta pyynnöstä saada asua erillään muista vangeista, koska katsoo henkilökohtaisen turvallisuutensa olevan uhattuna, niin asiassa on tällöin tehtävä vangin omasta pyynnöstään erillään asuttamista koskeva päätös, eikä päätöksen tekemistä tule välttää tekemällä asiassa normaali osastolle sijoittamista koskeva päätös.

Tutkintavankien kohdalla asia on vielä selvempi siinä, että tutkintavankeuslaissa ei ole vankeuslakia vastaavaa säännöstä osastolle sijoittamisessa huomioitavista asioista, vaan ainoastaan säännös omasta pyynnöstä erillään asuttamisesta.

Apulaisoikeusasiamies katsoo, että edellä mainittujen seitsemän vangin kohdalla olisi tullut tehdä hallintolain mukainen päätös omasta pyynnöstä erillään asuttamisesta.

Tarkastuksella kiinnitettiin lisäksi huomiota siihen, että vangeista varsin monen osastosijoituksen perusteena oli ”pelkääminen”. Erillään pidettävien osastolle 4.0 ja matkaselliosastolle sijoitettujen omasta pyynnöstä erillään asuvien 8 vangin lisäksi myös osastolle 3.2 oli sijoitettuna 17 sellaista vankia, jotka asuivat siellä omalla suostumuksellaan, koska eivät pystyneet asumaan normaaleilla vankeus- ja tutkintavankiosastoilla. Apulaisoikeusasiamies piti omasta pyynnöstä erillään asuvien suuri määrä huomioiden perusteltuna, että vankilassa selvitettäisiin, onko vankilan osastoinnin tai osastosijoitusten perusteiden osalta syytä tehdä tämän johdosta muutoksia.

2.2.6 Asianosaiselta salassa pidettävien tietojen käyttö päätöksenteossa ja päätösten perustelevuus

Vankilalta pyydettiin tarkastuksen ennakkoaineistona selvitystä siitä, miten vankilassa on sovellettu Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön antamaa ohjetta asianosaiselta salassa pidettävän tiedon käytöstä päätöksenteossa ja millainen on ollut vankilan toimintatapa salassa pidettävien tietojen kirjaamisessa. Vankilaa pyydettiin toimittamaan viisi viimeistä tällaista päätöstä.

Saadun selvityksen mukaan vankilassa noudatetaan Rikosseuraamuslaitoksen 12.11.2020 antamaa ohjetta (7/004/2020) asianosaiselta salassa pidettävien tietojen käytöstä päätöksenteossa.

Selvityksen mukaan vankilassa ei ole kuitenkaan tehty yhtään esitystä tai päätöstä, jossa asianosaiselta salassa pidettäviä tietoja olisi jouduttu käyttämään esityksessä tai päätöksenteon perusteena.

Päätösten perustelemisesta säädetään hallintolain 45 §:ssä. Sen mukaan päätös on perusteltava ja perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset. Tämä tarkoittaa niin sanottujen tosiasiaperustelujen esittämistä. Perusteluna ei voida käyttää pelkkää lain sanamuodon toistamista.

Ennakkoaineistona pyydetyissä päätöksissä on esimerkkejä siitä, että tosiasiaperusteet on ilmoitettu puutteellisesti tai että perusteluna on käytetty pelkkää lain sanamuotoa. Tällaisia olivat kaikki viisi eristämistarkkailusta toimitettua päätöstä. Esimerkiksi eristämistarkkailua koskevassa päätöksessä (17/2022) perusteeksi on ilmoitettu ainoastaan, että ”on perusteltua syytä epäillä, että vanki yrittää kuljettaa kehon sisällä vankilaan kiellettyjä aineita”. Eristämistarkkailua koskevat päätökset saattavat perustua sen tyyppiseen vihjetietoon, jota ei turvallisuussyistä voida ainakaan kokonaisuudessaan kertoa vangille. Toista eristämistarkkailua koskevaa päätöstä (4/2022) oli perusteltua sillä, että se perustui ”henkilökunnalta saatuihin havaintoihin”. Perusteluissa olisi tullut tarkemmin avata havaintojen sisältö. Vain näiden täsmentävien tietojen avulla olisi mahdollista arvioida, onko päätökselle ollut lain edellyttämät perusteet. Kyseessä saattaa olla tilanne, jossa kaikkia perusteita ei voida esittää vangille.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö antoi jo vuonna 2017 ensimmäisen ohjeen asianosaiselta salassa pidettävien tietojen käytöstä päätöksenteoissa, joka on sittemmin kumottu vuonna 2020 annetulla uudella ohjeella.

Apulaisoikeusasiamies ei pidä uskottavana sitä, että Kylmäkosken vankilassa päätökset olisi aina voitu perustella siten, että vangille kerrotaan kaikki päätöksen tosiasialliset perusteet. Vankilan toimintatavan perusteella on ilmeistä, että päätöksiä ei ole aina perusteltu hallintolain edellyttämällä tavalla ja että vangeille ei ole kerrottu sitä, jos päätös on perustunut salassa pidettäviin perusteisiin.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö suoritti asiakirjojen laillisuustarkastuksen Kylmäkosken vankilassa joulukuussa 2020. Tarkastuspöytäkirjassa (4/043/2020) käsiteltiin eristämistarkkailua koskevien päätösten tosiasiallisten perusteiden ja asianosaiselta salassa pidettävien tietojen kirjaamista. Vankilassa oli aiheuttanut epäselvyyttä se, ettei vankitietojärjestelmä ohjaa tekemään merkintää asianosaiselta salassa pidettävien tietojen käyttämisestä päätöksen perusteluna. Tarkastuspöytäkirjan mukaan vankilaa oli ohjeistettu jatkossa kyseisen maininnan kirjaamisessa sekä olemaan tarvittaessa yksittäistapauksessa yhteydessä aluelakimieheen.

Apulaisoikeusasiamies kehottaa huolehtimaan siitä, että vankeja koskevia päätöksiä tekevät virkamiehet perehtyvät edellä mainittuun keskushallintoyksikön ohjeeseen ja noudattavat sitä, jos osa päätösperusteista on salassa pidettäviä. Selvyyden vuoksi hän toteaa, että lähtökohtaisesti asianosaisella on oikeus saada tietää päätöksen perusteet ja perusteluiden salassa pitäminen asianosaiselta on selvä poikkeus.

2.2.7 Tapaamiset

Valvottu tapaaminen

Valvottujen tapaamisten tapaamistila ei ollut koronapandemian johdosta tarkastuksen aikana käytössä ja tapaamiset järjestettiin liikuntahallissa, josta puolet oli varattuna tapaamisten järjestämiseen. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan tapaamisten kesto oli 30 minuuttia vaikka järjestyssäännön mukaan tapaamisen kesto on 45 minuuttia.

Valvotussa tapaamisessa on kyse vangin oikeudesta tavata vieraita. Voitaneen olettaa, että vieraat voivat joissakin tapauksissa tulla kaukaakin vankia tapaamaan. Vaikka varsinaisia säännöksiä ei olekaan tapaamisen pituudesta, on selvää, että oikeuden toteutumisen kannalta oleellista on myös sen kesto, eikä tapaaminen voi olla miten lyhyt tahansa. Yleensä tapaamisten kesto eri vankiloissa on 45–60 minuuttia. CPT on katsonut, että vangeilla tulisi olla viikoittain oikeus vähintään tunnin pituiseen tapaamiseen.

Apulaisoikeusasiamies totesi pitävänsä ymmärrettävänä, että koronarajoitusten aikana valvottujen tapaamisten kestoa on saatettu joutua lyhentämään. Kuitenkin rajoitusten helpottaessa tulisi mahdollisimman nopeasti palata niiden normaaliin pituuteen. Mikäli vankila katsoo, että sillä ei ole mahdollista järjestää järjestyssäännössä määrätyn pituisia tapaamisia, sen tulisi tällöin olla yhteydessä aluejohtajaan sen selvittämiseksi, miten hän suhtautuu järjestyssäännön muuttamiseen kyseiseltä osin.

Lapsen tapaaminen

Vankilan lapsen tapaamiseen tarkoitettu huone oli viihtyisä ja tapaamiseen hyvin soveltuva. Rikosseuraamuslaitoksen tarkastuskertomuksessa 2018 oli kiinnitetty huomiota siihen, että tapaamistilan seinät voisi maalata värikkäämmäksi ja ikkunoihin laittaa näkösuojakalvot. Kyseiset muutokset oli tehty. Tilassa on kameravalvonta, jonka lisäksi vartija valvoo tilaa käytävältä avoimesta ovesta.

Lapsen tapaamisia järjestetään edellä mainitun tilan lisäksi normaalien valvottujen tapaamisten tilassa, jossa voidaan samaan aikaan järjestää neljä lapsen tapaamista. Kyseistä tilaa ei voida pitää laissa tarkoitettuna lapsiystävällisenä ympäristönä tapaamisten järjestämiseen. Vankilan mukaan tapaamisten järjestämistä kyseisen tilan ja varsinaisen lapsen tapaamistilan välillä kierrätetään tasapuolisesti vankien kesken.

Tarkastuksella saadun tiedon mukaan lapsen tapaamisia järjestetään koronaepidemian takia vain liikuntasalissa eli lapsen tapaamiseen tarkoitettu huone ei tarkastushetkellä ollut käytössä. Liikuntasalissa oli leluja lapsille ja lapset saavat tarkastajille kerrotun mukaan liikkua ja koskettaa siellä kuten lapsen tapaamisessa muutoinkin. Lapset myös kuulemma pitävät tilasta, koska siellä saa muun muassa juosta.

Apulaisoikeusasiamies totesi ymmärtävänsä epidemian torjumiseen liittyvän näkökulman. Liikuntasalin tilat ja kalustejärjestelyt vastaavat kuitenkin huonosti sitä, millaisia laissa tarkoitettua lapsen tapaamiseen soveltuvat tilat ovat. Vankeuslaista poikkeamaan oikeuttavaa lainsäädäntöä ei ole enää voimassa. Lähtökohtaisesti lapsen tapaamista koskevaa sääntelyä tulee noudattaa myös tilajärjestelyjen osalta.

Lapsen tapaamista järjestetään ainoastaan sunnuntaisin klo 11.00–11.45 ja tällöin voidaan samaan aikaan järjestää enintään viisi tapaamista. Kylmäkosken vankilan tapaamista lapsen tapaaminen ainoastaan yhtenä ajankohtana viikossa on poikkeuksellinen. Yleensä vankiloissa järjestetään tapaamisia lauantaina ja sunnuntaina useampana aikana ja monissa vankiloissa tapaamisia järjestetään myös arkisin useampanakin päivänä. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tarkastuspöytäkirjassa oli todettu, että koska vankilassa on erityisesti pienten lasten tapaamiseen soveltuva oma tila, tulisi kyseisen tilan käyttöä pyrkiä lisäämään vankien lasten tapaamistarpeiden mukaisesti.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että lapsen tapaamisesta säädettäessä on ollut ollut tarkoitus mahdollistaa lasten valvotut tapaamiset tilassa, jonne lasten on miellyttävä tulla. Tähän ongelmaan on pyritty vastaamaan säätämällä erikseen lapsen tapaamisesta valvotusti. Samalla säädettiin, että suljetussa vankilassa pitää olla soveltuvat tilat lapsen tapaamista varten. Lain esitöissä (HE 45/2014, s. 28) todetaan seuraavaa: ”Vangin ja alle 15-vuotiaan lapsen tapaamiseen ehdotetaan säännöstä, jolla lasten tapaamisolosuhteita parannettaisiin. Suljetuissa vankiloissa tulisi olla soveltuvat tilat lapsen tapaamiseen.”

Vangilla on oikeus ottaa vastaan vieraita valvotusti. Tämä tapaamismahdollisuus järjestetään suljetuissa vankiloissa vähintään kerran viikossa. Kun lailla on ollut tarkoitus mahdollistaa lasten valvotut vierailut tavallisten tapaamistilojen sijasta lapsiystävällisissä olosuhteissa, lain ajatus ei täysin toteudu, jos mahdollisuutta lapsen tapaamiseen ei järjestetä vastaavasti kuin muitakin valvottuja tapaamisia.

Se, että lapsen tapaaminen siihen soveltuvassa tilassa on mahdollista vain kerran viikossa yhdelle vangille ei vastaa lain ajatusta siitä, että valvotut tapaamiset mahdollistettaisiin lapsiperheille lapsiystävällisessä ympäristössä. Perhe-elämän suoja, lapsen oikeudet ja vankeuden täytäntöönpanon tavoitteet huomioon ottaen tulisi apulaisoikeusasiamiehen näkemyksen mukaan pyrkiä siihen, että viikoittaiset valvotut tapaamiset toteutuisivat kaikkien lapsiperheiden osalta lapsen tapaamisesta säädetyn mukaisina.

Tarkastuksella kiinnitettiin huomiota myös siihen, että lapsen tapaamista varten vanki varaa tapaamisen tavallista valvottua tapaamista koskevalla lomakkeella, eikä vankilassa ollut käytössä Rikosseuraamuslaitoksessa sitä varten laadittua lomaketta. Toisin kuin valvotussa tapaamisessa, lapsen tapaamisen kohdalla säännökset edellyttävät päätöstä luvan myöntämisestä.

Vangin hakemuksen johdosta pitää suorittaa päätösharkinta, jossa lain edellyttämin tavoin otetaan huomioon lapsen etu sekä se, onko tapaaminen perusteltua vangin yhteyksien säilymiseksi tai muusta vastaavasta syystä. Lähtökohta on, että yhteydenpito omaan vanhempaan on aina lapsen edun mukaista. Poikkeuksellisesti näin ei ehkä olisi, jos vanki olisi syyllistynyt kyseiseen lapseen kohdistuneeseen rikokseen (HE 45/2014, s. 53).

Vankeuslain mukaan lapsen tapaamisesta päättää toiminnoista tai turvallisuudesta vastaava virkamies (apulaisjohtaja) taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies (rikosseuraamusesimies). Rikosseuraamuslaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan laitoksessa päätettävät asiat ratkaistaan esittelystä, jollei työjärjestyksessä toisin määrätä. Ainakaan aiemmin Rikosseuraamuslaitoksen työjärjestyksessä ei ole määrätty, että lapsen tapaamista koskeva päätös voitaisiin tehdä ilman esittelyä.

Valvomaton tapaaminen

Vankilan valvomattoman tapaamisen tapaamistila oli asianmukainen ja viihtyisä. Tapaamistilan ikkunoihin oli laitettu näkösuojakalvot Rikosseuraamuslaitoksen edellisellä tarkastuksella ehdottaman mukaisesti. Tapaamistilan sijainti osasto 4.0:n ulkoilupihan välittömässä läheisyydessä ei mahdollista esim. tilan tuulettamista ikkunan kautta. Tapaamisaika on muuten kolme tuntia, mutta ulkomailla asuvien tapaajien kohdalla kuusi tuntia.

Tapaamisia järjestetään yksi viikon jokaisena päivänä. Vangilla on mahdollisuus saada tapaaminen noin kerran kuukaudessa.

Vankilan toimintakäytännön mukaan ensimmäisen myönteisen tapaamispäätöksen jälkeen vanki ei enää seuraavalla kerralla hae uutta tapaamislupaa, vaan hän hakee ainoastaan uutta tapaamisaikaa tapaamiskalenteria hallinnoivalta sosiaalityöntekijältä. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tarkastuskertomuksessa oli kiinnitetty vankilan huomiota siihen, että jokaisesta tapaamisesta piti tehdä tapauskohtainen erillinen päätös. Toisin kuin tarkastuskertomuksessa on todettu, niin keskushallintoyksikön keväällä 2018 valtakunnallisesti laatimat päätösprosessia selkeyttävät valvomattomia tapaamisia koskevat lomakkeet ja niitä koskevat ohjeistukset eivät olleet vaikuttaneet vankilan toimintatapaan valvottamia tapaamisia myönnettäessä. Apulaisoikeusasiamies totesi, että vaikka vankilan ja vankienkin kannalta kyseisellä toimintatavalla on sen ”joustavuuden” kannalta ymmärrettäviä puoltavia seikkoja, niin säännökset edellyttävät kuitenkin tapauskohtaisen päätöksen tekemistä jokaisen anotun tapaamisen kohdalla erikseen.

Tapaaminen videoyhteyden välityksellä (skype-tapaaminen)

Skype-tapaamiset järjestetään kirjastossa ja tapaamista valvotaan tällöin kameravalvonnalla. Sähköisen asioinnin laite (SA-laite) on sijoitettu ns. skype-kärryyn, jonka lukitun kannen alle työasema sijoitetaan yhteyden luomisen jälkeen siten, että vanki ei sen jälkeen pääse koskemaan työaseman näppäimistöön.

Järjestyssäännön mukaan tapaaminen on mahdollista saada viikon kaikkina päivinä klo 8.00–19.00 välisenä aikana ja sen kesto on 45 minuuttia. Vankilan mukaan jokaiselle sellaiselle vangin, jolla ei ole yhteydenpitorajoituksia, pyritään takaamaan yksi tapaaminen viikossa yhteen hänen valitsemaan skype-osoitteeseen. Skype-tapaamisten suuren määrien johdosta luvat myönnetään toistaiseksi voimassa olevina ja vanki varaa tapaamisajan osaston vartijalta. Tämän lisäksi vangille voidaan myöntää myös yksittäisiä skype-tapaamislupia muiden henkilöiden kanssa, jolloin jokaisesta tapaamisesta tehdään erillinen päätös.

Tammi-helmikuussa 2022 17 vankia haki toistaiseksi voimassa olevaa skype-tapaamista, joista lupa myönnettiin 14 vangille. Kielteiset päätökset olivat perustuneet siihen, että yhdelle vangille oli jo myönnetty toistaiseksi voimassa oleva tapaaminen toisen henkilön kanssa, josta hän ei halunnut luopua, yksi oli siirtynyt jo toiseen vankilaan ja yhdessä tapauksessa luvan myöntämisen edellytyksien ei katsottu täyttyneen tapaajan henkilön osalta.

Tarkastuksella esitettiin arvostelua siitä, että tapaamisia ei ole myönnetty järjestyssäännön mukaisesti iltapäivällä ja alkuillasta, jolloin on paremmat mahdollisuudet läheisten tapaamiseen, vaan tapaamisia myönnetään yleensä noin klo 15 saakka. Tarkastuksella saadun tiedon perusteella vaikuttaa siltä, että vangeilla on sinällään varsin hyvät mahdollisuudet skype-tapaamisten saamiseen, mutta ongelmana oli niiden saaminen virka-ajan päättymisen jälkeen. Vankien kanssa keskusteltaessa tuli esiin, että lasten ollessa päivähoitossa tai koulussa ja puolison käydessä päivätoisissa, skype-yhteys heihin ei tosiasiallisesti ollut lainkaan mahdollinen, koska ilta- tai viikonloppuaikoja siihen ei ollut. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että esimerkiksi Sukevan vankilassa tapaamisia on mahdollista järjestää kahtena arki-iltana klo 19 saakka (tarkastuspöytäkirja [EOAK/5291/2019](#)).

Videotapaamisia järjestettäessä tulee ottaa huomioon myös, että keskushallintoyksikkö on myös erääseen kanteluun antamassaan vastauksessa (12.3.2020, dnro 42/800/2019 jne.) todennut, että skype-tapaamisen tarkoituksena ei ole korvata viikoittaista valvottua tapaamista, vaan tehostaa vangin yhteydenpitoa läheisiinsä (esim. EOAK/1777/2018). Apulaisoikeusasiamies piti toivottavana, että iltapäivään ja viikonloppuun liittyvät haasteet yritettäisiin ratkaista siten, ettei videoyhteys joidenkin vankien kohdalla aikataulusyistä täysin estyisi.

Kuten edellä on todettu valvomattoman tapaamisen osalta, niin myös skype-tapaamisen osalta apulaisoikeusasiamies totesi, että vaikka vankilan ja vankienkin kannalta kyseisellä toimintatavalla on sen ”joustavuuden” kannalta ymmärrettävän puoltavia seikkoja, säännökset edellyttävät tapauskohtaisen päätöksen tekemistä jokaisen anotun skype-tapaamisen kohdalla erikseen. Vankilalla oli käytössä itse tehty lupahakemus internetin käyttöön, jossa on kohdat erikseen skype-tapaamisen hakemiseen ja muuhun sähköiseen asiointiin. Vankilassa ei ole käytössä Rikosseuraamuslaitoksen skype-tapaamisen hakemista varten tekemää hakemuslomaketta.

2.2.8 Tapaamistilojen kameravalvonnasta ilmoittaminen ja asiamiehen tapaamisen

Tapaamistilojen kameravalvonnasta ilmoittaminen

Tapaamistiloista ja niiden valvonnasta säädetään vankeuslain 13 luvun 2 §:ssä ja sen mukaan teknisellä laitteella tapahtuvasta valvonnasta on asianmukaisella tavalla ilmoitettava vangille ja tapaajalle.

Valvotuissa tapaamistiloissa, lapsen tapaamisen tilassa tai skype-tapaamisen tiloissa ei ollut ilmoitusta siitä, että tilat olivat kameravalvottuja. Vankilan portilla oli sen sijaan yleinen ilmoitus alueen kameravalvonnasta. Apulaisoikeusasiamies ei pitänyt kyseistä ilmoitusta riittävänä, vaan katsoo, että ilmoitus tulisi laittaa erikseen niihin tapaamistiloihin, joita valvotaan kameravalvonnalla.

Asiamiehen tapaamisen valvonta

Asiamiehen tapaamistilana pääasiassa käytetyssä huoneessa ei ollut kameravalvontaa. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan asiamiehen ja vangin tapaamisia järjestetään myös valvotussa tapaamistilassa, jossa on kameravalvonta, mutta joka ei mahdollista äänen kuulemista. Keskusvalvomossa ei ole mahdollista sammuttaa tilan valvontakameraa, mutta tapaamisen aikana se laitetaan sellaiseen asentoon, että kuva ei näy valvomoon. Apulaisoikeusasiamies piti perusteltuna, että vankilaan hankittaisiin ”huppu”, joka voidaan laittaa valvontakameran päälle silloin, jos tilaa käytetään asiamiehen ja vangin välisiin tapaamisiin. Tällaisia huppuja on hankittu eri vankoihin valvontakameran peittämiseksi tapaamisen ajaksi.

Tällä tavoin asiamies ja vanki voivat varmistua siitä, että tapaamisen valvontaa ei suoriteta ilman asiasta heille ilmoittamista, kuten asiamiehen tapaamista koskevassa vankeuslain 13 luvun 6 §:ssä on edellytetty.

2.2.9 Internetin käyttäminen

Vankeuslain 12 luvun 9 a §:ssä säädetään internetin käytöstä. Sen mukaan vangille voidaan antaa lupa internetin käyttöön toimeentuloon, työ-, koulutus-, oikeus-, sosiaali- tai asuntoasioiden hoitamiseen liittyvästä tai muusta vastaavasta tärkeästä syystä. Suljetussa vankilassa luvan myöntäminen edellyttää, että vangin pääsy muille kuin luvanmukaisille verkkosivustoille on asianmukaisesti estetty. Jos internetin käyttöä koskevan luvan myöntämisen edellytykset eivät enää päätöksen tekemisen jälkeen täyty tai vanki rikkoo luvan ehtoja, lupa voidaan peruuttaa. Internetin käyttöä koskevasta luvasta ja luvan peruuttamisesta päättää vankilan johtaja taikka turvallisuudesta tai toiminnasta vastaava apulaisjohtaja. Vankeusasetuksen 43 §:n mukaan lupa internetin käyttöön voidaan myöntää yksittäistä tai useampaa tärkeää syytä varten. Lupa voidaan myöntää määräaikaisena tai toistaiseksi voimassa olevana. Tutkintavankeuslaissa on vastaavat säännöt koskien tutkintavankeja sillä edellytyksellä, ettei hänen oikeuttaan yhteydenpitoon ole pakkokeinolain 4 luvun nojalla rajoitettu.

Vankien käytössä oli osastojen 1.1, 1.2, 2.1, 2.2 ja 3.2 käytävällä SA-kone, josta vangeilla oli pääsy Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön suljetuissa vankiloissa sallituiksi määritellyille internetsivustoille eli ns. "valkoisille sivustoille". Vangit eivät tarvitse lupaa kyseisille internetin sivustoille menemiseen. Mikäli vanki tarvitsee sivustolla vahvaa sähköistä tunnistautumista esimerkiksi pankkiasioinnissa, niin tällöin aikuissosiaalityötä tekevä virkamies hakee vastaanotosta vangin älypuhelimien toimistoonsa, jossa tämän jälkeen valvoo vangin asian edellyttämät toimenpiteet.

Erillään pidettävien osastolla 4.0 ja matkaselliosastolla ei ollut SA-konetta ja näillä osastoilla vangin tuli erikseen hakea lupaa internetin käyttöön. Internetin käytöstä SA-koneella on tällöin vastannut osaston aikuissosiaalityötä tekevä virkamies.

Tarkastuksella kokeiltiin mihin internetin sivustoille kaikilla vangeilla on pääsy. SA-koneella on Riseportti sivusto, jota kautta voi lukea mm. ruokalistan ja tehdä laitosmyymälätilauksen. Sivustolta pääsee myös Rikosseuraamuslaitoksen internetsivulle, jossa on luettavissa vankeja koskevat säännökset. Koneelta pääsi myös eduskunnan oikeusasiamiehen internet-sivustolle, jossa on mahdollista lukea kanteluratkaisuja ja päästä tekemään kantelu sähköisesti.

Vankilassa on erittäin hyvät mahdollisuudet luvallisten internetin sivustojen käyttämiseen. Vankien käytössä oli yhteensä 16 SA-konetta, mikä osaltaan mahdollistaa niiden laajan käytön. Vankilan toimintatapa on kuitenkin virheellinen siinä, että säännökset edellyttävät internetin käyttöä koskevan luvan myöntämistä myös luvallisille sivuille pääsemisen osalta.

2.2.10 Vastaanotto-osaston toiminta ja omaisuuden hallussapitoa koskevat asiat

Oikeusasiamiehen ratkaisuihin on katsottu, että vangin tulisi saada vastaanotossa olevat tavaransa viikon sisällä ja tarvittaessa sitä nopeamminkin esimerkiksi vaatteiden kohdalla, jos säätilassa tapahtuu merkittäviä muutoksia. Oikeusasiamiehen ratkaisuihin 2–3 viikon viivettä pääsyssä asioimaan vastaanotossa on pidetty liian pitkänä.

Apulaisoikeusasiamies kiinnitti erittäin myönteisenä asiana huomiota siihen, että vangeilla on mahdollisuus päästä kerran viikossa vastaanottoon hakemaan ja vaihtamaan tavaroitaan. Tulo-oppaassa on myös ilmoitettu vangeille, että käytössä olevia ja varastoituja tavaroita voi vaihtaa ”lokeropäivänä” kerran viikossa keskiviikkoisin. Apulaisoikeusasiamies piti erittäin toivottavana, että myös muissa vankiloissa otettaisiin käyttöön Kylmäkosken vankilaa vastaava toimintatapa.

Tarkastuksella selvitettiin, kuinka vankilassa menetellään, jos vanki ei saa haltuunsa pyytämänsä omaisuutta. Vankila toimitti etukäteisaineistona pyydetty viisi viimeistä kielteistä omaisuuden hallussapitoa koskevaa päätöstä. Päätöksissä kiinnitti huomiota se, että kaikki kielteiset päätökset oli tehty vuonna 2021 ja viimeinen niistä 5.10.2021. Tämän johdosta selvitettiin vielä vastaanoton toimintatapaa silloin, jos vangille ei anneta haltuun hänen pyytämänsä tavaraa. Tarkastuksella saadun tiedon perusteella vaikutti siltä, että vastaanotossa ei ainakaan yleisesti tässä yhteydessä ilmoiteta vangille mahdollisuudesta saattaa hallussapitoasia rikosseuraamusesimiehen päätettäväksi, jolloin päätökseen on mahdollista hakea muutosta. Sitä, että tulo-oppaassa on maininta asiasta, ei voida pitää riittävänä.

Saapuvien vankien henkilöntarkastus suoritetaan vastaanotossa tilassa, jossa ei ole kameravalvontaa.

Vastaanoton perustehtävien lisäksi sen tehtäviin kuuluu matkaselliosaston toiminnat ja valvonta. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan vastaanotossa on paikalla yleensä kaksi virkamiestä, jota on pidettävä hyvin vähäisenä määränä kaikkien muun muassa valvontaa, kirjaamista, tarkastamista ja perushuoltoa koskevien tehtävien asianmukaiseen hoitamiseen.

2.2.11 Vankeja koskevat säännökset ja niiden saatavuus

Säännösten saatavuus

Vankeuslain 4 luvun 4 §:n mukaan vankien saatavilla on oltava kokoelma vankeja koskevista laeista, asetuksista ja muista säännöksistä. Tutkintavankien osalta on vastaavat säännökset.

Osastojen valvomossa oli vankien saatavilla kansio vankeja koskevista säännöksistä. Kansioden säännöksiä koskevat tiedot eivät olleet ajantasaisia. Tarkastuksella läpikäytyjen kansioden vankeuslakia ja tutkintavankeuslakia ei ollut päivitetty vuoden 2018 jälkeen, kuten ei myöskään Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön määräyksiä ja ohjeita koskevaa listausta. Vaikuttaa siltä, että säännöskansioita ei ole päivitetty vuoden 2018 jälkeen.

Normaaleilla asunto-osastoilla vankien vapaassa käytössä on SA-kone, jolla on mahdollisuus päästä Rikosseuraamuslaitoksen sivuille, josta on mahdollista lukea vankeja koskevat säännökset. SA-konetta ei näillä osastoilla ollut kuitenkaan mahdollista saada selliin. Apulaisoikeusasiamies piti perusteltuna sitä, että vankeja koskevat säännökset tulisi olla mahdollista saada haltuun ajantasaisena paperisena versiona niilläkin osastoilla, joilla SA-kone on käytössä.

Vankeuslain mukaan tietoja on oltava saatavana yleisimmin käytetyillä kielillä vankilassa olevien tarpeiden mukaisesti. Järjestyssääntö oli käännetty englanniksi ja tulo-opas on käännetty englannin lisäksi myös venäjäksi ja arabiaksi. Vankilassa on englanninkielinen kansio vankeja koskeva säännöksistä, joka sisältää vankeus- ja tutkintavankeuslait englanniksi.

Järjestyssääntö ja tulo-opas

Järjestyssäännössä ja tulo-opaassa ei havaittu huomautettavaa. Tulo-opas oli hyvin laadittu ja informatiivinen.

Osastojen päiväjärjestykset

Osastojen päiväjärjestykset ovat selkeät ja hyvin laaditut. Vangeilta saadun tiedon mukaan henkilökunta noudattaa ja toimii päiväjärjestyksen mukaisesti.

Valvontaviranomaisia koskevat tiedot

Vankeusasetuksen 39 §:n mukaan vankien saatavilla on oltava luettelo, josta käyvät ilmi vankilan ja sen henkilökunnan toimintaa valvovat viranomaiset, joille vanki voi kannella.

Osastojen ilmoitustauluilla on nähtävillä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön laatima uusin versio (12.8.2021) valvontaviranomaisia koskevasta luettelosta. Luettelo oli saatavilla myös ruotsiksi ja englanniksi.

2.2.12 Perehdyttäminen ja vastuuvirkamiestoiminta

Vankeuslain 4 luvun 4 §:n mukaan vangille on viipymättä hänen saavuttuaan vankilaan tiedotettava sen oloista sekä vankien oikeuksista ja velvollisuuksista. Tutkintavankien osalta on vastaavat säännökset.

Tulo-oppaan mukaan vankilaan saapuessa vanki perehdytetään laitoksen arjen toimintoihin ja hänet asutetaan asuinosastolle, jossa hän saa perehdytyksen osaston toimintaan. Tulo-oppaan mukaan perehdytyksestä vastaa oma vastuuvirkamies tai osaston rikosseuraamustyöntekijä. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan vastaanotossa ei anneta vangille varsinaista perehdytystä, vaan se annetaan vasta asuinosastolla. Vastaanotosta saadun tiedon mukaan saapuvalle vangille ei anneta rutiininomaisesti tulo-opasta. Tulo-oppaita ei ollut valmiiksi tulostettuina, vaan ne pitää erikseen hakea esiin tietokoneelta ja tulostaa.

Vangeille tehdyn kyselyyn vastanneista lähes puolet ilmoitti, ettei ollut saanut lainkaan perehdytystä asuinosastolla ja merkittävä osa ilmoitti perehdytyksen olleen puutteellista. Ensikertaisista vangeista vain noin kolmasosa ilmoitti saaneensa tarvitsemansa perehdytyksen. Kyselyn mukaan enemmistö vangeista ei tiennyt lähityöntekijäänsä. Vankikyselyyn vastanneista enemmistö vastaajista ilmoitti, ettei ollut saanut tulo-opasta ja tämä koski myös puolta ensikertaisista vangeista. Tarkastuksella vankien kanssa käydyissä keskusteluissa saadut tiedot tukivat näitä kyselyssä saatuja tietoja.

Apulaisoikeusasiamies katsoi, että vankilassa on syytä ryhtyä toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että saapuvat vangit saavat asianmukaisen perehdytyksen ja että kaikille vangeille annetaan tulo-opas. Erityisesti ensikertaisten vankien kohdalla on tärkeää, että he saavat asianmukaisen perehdytyksen henkilökunnalta.

2.2.13 Päihteetön osasto ja virtsanäytteiden antamisen valvonta

Sopimusosastoista säädetään vankeuslain 5 luvun 4 §:ssä, jonka mukaan vangille on varattava mahdollisuus asua päihteettömällä sopimusosastolla, jolla vangit sitoutuvat osaston vangeille järjestettävään toimintaan sekä 16 luvun 7 §:ssä tarkoitettuun päihteettömyyden valvontaan. Tutkintavankeuslaissa ei ole yhtä velvoittavaa säännöstä asiasta ja sen 3 luvun 2 a §:n mukaan tutkintavangille voidaan varata mahdollisuus asua edellä mainitulla osastolla, jollei hänen yhteydenpitoaan ole pakkokeinoina nojalla rajoitettu.

Päihdekuntoutusosasto 3.1 on koronavirusepidemian johdosta ollut muutettuna tulo-osastoksi jo kevästä 2021. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan osasto valikoitui tulo-osastoksi sen rakenteen ja sijainnin vuoksi.

Apulaisoikeusasiamies on päätöksessään (EOAK/2606/2020) ottanut kantaa koronavirusepidemiasta aiheutuneisiin toimenpiteisiin Rikosseuraamuslaitoksessa. Apulaisoikeusasiamies katsoi, että hänellä ei ollut aiheutta toimenpiteisiin siltä osin, kun vankilaan saapuvat sijoitettiin omalle osastolleen, eikä keskushallintoyksikkö ollut ylittänyt sillä asiassa olevaa harkintavaltaa ohjeistaessaan huomioimaan osastosijoittelussa epidemiariskin.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on tämän jälkeen rangaistusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa covid-19-epidemian johdosta annetun väliaikaisen lain (452/2021) voimassaolon päättymisen jälkeen antanut 29.12.2021 ohjeistuksen liittyen tulo-osastointiin koronaviruksen leviämisen rajoittamiseksi.

Apulaisoikeusasiamies totesi ymmärtävänsä vankilan menettelyn tulo-osaston perustamisessa. Asia on kuitenkin ongelmallinen siinä, että sen seurauksena vankilassa ei ole ollut pitkään aikaan vankeuslain edellyttämää sopimusosastoa, eikä vankeusvangeilla ole siten ollut mahdollisuutta päihdeettömällä sopimusosastolla asumiseen, kuten vankeuslaki edellyttää. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan osasto muutetaan takaisin päihdeettömäksi osastoksi kesäkuun alussa, mutta varsinainen päihdekuntouttava toiminta alkaisi osastolla vasta syksyllä. Apulaisoikeusasiamies pitää tärkeänä, että päihdekuntoutus aloitetaan osastolla mahdollisimman pian sen muuttuessa takaisin päihdeettömäksi osastoksi.

Vankilassa on kaksi tilaa virtsanäytteiden ottamiseen. Toinen on päihdeettömällä osastolla 3.1 ja toinen on tapaamistilojen lähellä oleva entinen inva-wc, joka on muutettu virtsanäytteiden ottotilaksi. Molemmissa näytteenottotiloissa valvontatila oli asianmukaisesti erotettu peililasilla wc-tilasta. Molemmat tilat on kuitenkin huonosti suunniteltu siltä osin, että virtsanäytteen valvonta tapahtuu wc-tilan takaa, josta ei ole erillistä ulospääsyä. Vankilassa on myös tilat vangin sijoittamiseen, mikäli hän ei heti saa annettua näytettä.

Tarkastuksella saadun tiedon mukaan virtsanäytettä pyydettyäessä vangin ei edellytetä riisuutuvan vaan hän voi pitää vaatteet päällään. Mikäli vanki on aikaisemmin jäänyt kiinni manipulointiyrityksestä virtsanäytettä annettaessa, niin tällaisessa tapauksessa vangin edellytetään riisuutuvan ja hänelle annetaan kylpytakki käyttöön.

Virtsatestejä tehtiin tammi-maaliskuussa 2022 yhteensä 314, joista 42 antoi positiivisen tuloksen.

2.2.14 Yksityisyydensuoja puhelinta käytettäessä ja mahdollisuus puhelimen käyttöön

Vankien käyttöön tarkoitetut puhelimet olivat osastojen käytävillä ilman mitään ääntä eristävää suojaa. Puhelimet on sijoitettu myös osastojen valvomojen ja ulko-oven läheisyyteen. Tarkastuksella vangit esittivät arvostelua sitä, että osastolta tulevat äänet ja meteli häiritsivät soittamista ja puhelimen sijoituspaikka vaaransi puheluiden luottamuksellisuuden.

Yksityiselämän suojaa koskevan perustuslain 10 §:n mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin suoja on loukkaamaton. Laillisuusvalvonnassa on vakiintuneesti katsottu, että puhelun luottamuksellisuuden suoja kuuluu myös vangille. Vankien käyttöön osoitettu puhelinkone tulee sijoittaa tai suojata niin, ettei normaaliääninen puhelinkeskustelu kuulu ulkopuolisille. Useissa vankiloissa on käytössä puhelinkoppimaisia ratkaisuja osaston käytävälle rakennettuna, jos tähän on ollut tilaa. Joissakin vankiloissa puhelimia on sijoitettu myös esimerkiksi alun perin varastotilaksi tarkoitettuihin erillisiin huoneisiin tai ”komeroihin”. Puhelinten ympärillä tulisi vähintään olla ääntä eristävä kupu tai vastaava rakenteellinen ratkaisu. Tosin myös erilaisista kupuratkaisuista kannellaan säännöllisesti, koska ne eivät useinkaan täysin takaa yksityisyyden suojaa puhelinkeskustelussa. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan vankilassa on selvitetty erilaisia mahdollisuuksia asian ratkaisuun niitä kuitenkin löytämättä. Apulaisoikeusasiamies katsoi, että ongelmaan tulee löytää ratkaisu.

Vankeuslain mukaan vangilla on oikeus puhelimen käyttöön. Laillisuusvalvontakäytännössä on vakiintuneesti katsottu tämän tarkoittavan sitä, että vangin on myös tosiasiallisesti voitava pitää puhelimesta yhteyttä esimerkiksi läheisiinsä tarvittaessa myös iltapäiväaikaan. Vankilan järjestyssäännön mukaan osastojen soittoaikat ovat varsin pitkät ja rikosseuraamusesimies voi myös tarvittaessa antaa luvan soittaa osaston soittoajan ulkopuolella. Kaikilla osastoilla soittoaika alkaa joka päivä klo 7.00 ja normaaleilla asuinosaistoilla se päättyy klo 17.00–19.45 välisenä aikana, mutta matkaselliosastolla ja erillään pidettävien osastolla aika päättyy arkisin klo 15.00.

Tarkastuksella ei tullut esille väitteitä, etteikö järjestyssäännön mukaisia soittoaikoja noudatettaisiin, tai muutakaan arvostelua vankien mahdollisuudesta päästä soittamaan.

Vankilan johtajan antaman puhelimen käyttöä koskevan ohjeistuksen mukaan tutkintavangit saavat soittaa välttämättömissä ja kiireellisissä asioissa asianajajalle korvauksetta. Osaston vartijan harkinnan pohjalta vangit saavat soittaa korvauksetta osaston virkakännykällä myös erilaisia asiointipuheluita liittyen esimerkiksi erilaisten todistusten ja asunnon hankintaan, lapsiasioihin sosiaaliviranomaisille ja muissa virallisissa sosiaaliasioissa.

2.2.15 Vankien nimet sellien ovessa

Muilla asuinosaistoilla kuin erillään pidettävien vankien osastolla 4.0, oli sellien ovissa vangin nimi. Osasto 4.0:n sellien ovissa oli vankinumero. Vangin nimen merkitseminen sellin oveen on kuitenkin ongelmallinen vangin yksityisyyden suojan ja turvallisuuden kannalta myös muillakin osastoilla. Apulaisoikeusasiamies katsoi, että vankien nimet ovissa tulisi kaikilla osastoilla korvata vankinumerolla.

2.2.16 Ulkoiluolosuhteet ja liikunnan harrastaminen

Ulkoiluolosuhteet

Ulkoiluolosuhteet ovat poikkeuksellisen hyvät. Kaikista ulkoilupihoista oli avarat näkymät ympäristöön ja lähimetsään. Vankilassa on kolme suurta ulkoilupihaa. Kaikissa niissä on sadekatossuojat, jossa on painonnosto- ja kuntoiluvälineitä sekä verkollinen urheilukenttä. Kyseiset ulkoilualueet antavat vangeille suljetun laitoksen rajoitteet huomioiden varsin hyvät mahdollisuudet harrastaa joka päivä vankeuslaissa säädetyn mukaisesti liikuntaa ulkoilmassa.

Vankilassa järjestetään viidelle vankiosastolle, viitenä iltana, iltaulkoilu sekä kesä- että talviaikaan. Vankilassa on myös jalkapallokenttä, jossa vangit voivat pelata jalkapalloa. Vangit pääsevät pelaamaan jalkapalloa liikunnanohjaajan valvonnassa osastoittain päiväaikaan (5 jalkapalloryhmää).

Vankilassa on lisäksi pienempi noin 80 m² ulkoilutila, jossa ulkoilevat matkaselliosaston vankien lisäksi osasto 4:n tutkinnallisista syistä erillään pidettävät vangit. Ulkoilutilassa on mahdollisuus leuanvetoon, eikä siinä ole muita kuntoiluvälineitä. Tässä ulkoilupihassa ei ole sadekatosta, mutta vankien saatavilla oli sadetakit.

Pitkään tutkinnallisilla syillä eristettyinä olleiden vankien kanssa keskusteltaessa tuli kuitenkin esiin, että piha on liikunnan harrastamisen näkökulmasta pienehkö eikä näillä vangeilla ole mahdollisuutta päästä kuntosalille tai liikuntasalille. Tutkinnallisista syistä erillään pitäminen voi joidenkin osalta kestää hyvin pitkiä aikoja. Eräs vanki kertoi tulleensa Kylmäkosken vankilaan jo heinäkuun 2021 alussa ja joutuvansa edelleen olemaan sellissään 23 tuntia vuorokaudessa. Apulaisoikeusasiamiehen näkemyksen mukaan tällaisessa tilanteessa tulisi yrittää yksilötyönä järjestää tilaisuuksia liikunnan harrastamiseen.

Vankilan liikunnanohjaajalta saadun tiedon mukaan laitoksessa pohditaan parhaillaan, miten yhteydenpitorajoitusten piirissä oleville vangeille voitaisiin järjestää jotain toimintaa ulkoilujalle.

Liikunnan harrastaminen

Vangeilla on muutenkin pääsääntöisesti hyvät mahdollisuudet liikunnan harrastamiseen pois lukien tutkinnallisista syistä erillään pidettävät ja omasta pyynnöstään erillään asuvat. Vankilassa on hyvin varustettu kuntosali ja eri palloilulajeihin soveltuva tilava liikuntasali. Vangeilla on varsin hyvät mahdollisuudet päästä kuntosaliin, monilta osastoilta kolme kertaa viikossa.

Liikuntaryhmien määriä sekä ulko- että sisäliikunnassa on pystytty nostamaan vuosien varrella. Viikoittain vankilassa järjestetään liikunnanohjaajan valvonnassa 26 kuntosaliryhmää. Liikuntasalia käytetään koronavirusepidemian takia myös tapaamisten järjestämiseen, ja tarkastuksen aikana vankien liikuntakäytössä oli noin puolet salista.

2.2.17 Eristyssellien kalustus ja olosuhteet

Apulaisoikeusasiamies on 23.2.2018 (EOAK/1276/2017) ottanut kantaa eristysosaston sellien kalustukseen yksinäisyysrangaistuksen, järjestysrikkomuksen tutkimisen aikaisen erillään pitämisen, eristämistarkkailun ja tarkkailun aikana. Kalusteiden puuttumisen vuoksi edellä mainittujen toimenpiteiden täytäntöönpano-olosuhteet olivat käytännössä monessa vankilassa paljon ankarammat kuin oli perusteltua ja tarpeellista. Rikosseuraamuslaitoksen eristämisiä koskevassa menettelytapaohjeessa (Dnro 5/400/2019) on otettu myös kantaa eristyssellien kalustukseen eri toimenpiteiden aikana.

Eristyssellit ovat matkaselliosaston yhteydessä. Osastolla on kaksi rangaistusselliä, tarkkailuselli ja eristämistarkkailuselli. Sellit olivat varsin siistit ja valoisat. Rangaistus- ja tarkkailuselleissä vangit pystyivät itse huuhtelemaan wc:n ja vain eristämistarkkailuselleissä oleva wc huuhdellaan sellin ulkopuolelta. Myönteisenä seikkana kiinnitettiin huomiota myös siihen, että selleissä oli kellot seinällä.

Yksinäisyysrangaistuksen suorittamiseen tarkoitetut rangaistussellit olivat asianmukaisesti kalustettuja, ja niissä oli muovinen tuoli ja pöytä. Tarkkailuun käytettävässä sellissä oli kuutio, jota voidaan käyttää ruokailtaessa pöytänä. Eristämistarkkailuselli oli tarkastuksen aikaan kalustamaton. Vankilasta saadun tiedon mukaan tämä johtui siitä, että vanki oli saanut syytymään kalustukseen kuuluvan palamattomaksi tarkoitetun kuution ja uutta ei ollut tullut vielä tilalle. AOA totesi tältä osin, ettei nähnyt syytä siihen, miksi eristämistarkkailuselliä ei voitaisi kalustaa samanlaisilla pöydällä ja tuolilla, kuin rangaistussellit on kalustettu.

Tarkastuksella kiinnitettiin huomiota siihen, että eristyssellien sellikutsujärjestelmän yhteydessä ei ollut radiota.

Apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa (esim. EOAK/3516/2017 ja 6407/2021) on otettu laajemmin kantaa vangeille annettavaan mahdollisuuteen radio-ohjelmien kuuntelemiseen. Vankeuslain 11 luvun 6 §:n säännös siitä, että ”vangille on varattava tilaisuus seurata radio-ohjelmia” koskee myös eristysosastolle sijoitettuja vankeja pois lukien yksinäisyysrangaistusta suorittavia. Vankeuslain 15 luvun 8 §:ssä on erityissäännös siitä, että yksinäisyysrangaistus sisältää radio-ohjelmien seuraamisen rajoittamisen.

Tarkkailu- ja eristämistarkkailusellien valvontakameran kuva oli asianmukaisesti sumennettu wc-istuimen kohdalta.

Eristysselleissä oli laite, josta tuli vettä, mutta siitä juominen on hankalaa. Eristysselliin jokaiselle vangeille annetaan vesipullo, joka täytetään vangin pyydettyä ja myös henkilökunta kysyy usein vangilta, onko tarvetta vesipullon täyttämiseen. Vankilan toiminta asiassa oli perusteltua.

Eristysosastolle sijoitettujen kirjastopalveluiden järjestämistä käsittelen kohdassa 2.2.2.

2.2.18 Kurinpitoa, tarkkailua ja eristämistarkkailua koskevat päätökset

Tarkastuksella käytiin läpi viisi viimeistä kurinpitopäätöstä, eikä niissä havaittu huomautettavaa.

Tarkastuksella käytiin läpi viisi viimeistä tarkkailua ja eristämistarkkailua koskevaa päätöstä. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön 14.12.2020 suorittamassa Kylmäkosken vankilan asiakirjojen laillisuustarkastuksessa oli tarkkailua ja eristämistarkkailua koskevien päätösten osalta kiinnitetty vankilan huomiota siihen, että rikosseuraamusesimies voi tehdä kyseisen päätöksen ainoastaan kiireellisessä tapauksessa ja että päätöksissä ei mainittu oikaisuvaatimuksen antamisesta vangille. Tarkastetuissa päätöksissä ei tältä osin havaittu olevan virheellisyyksiä.

Yksikään tarkastetuista eristämistarkkailupäätöksistä ei ollut asianmukaisesti perusteltu, eikä niistä ilmennyt mihin epäily on konkreettisesti perustunut. Asiaa on käsitelty jo kohdassa 2.2.6, joten tässä yhteydessä asia ei anna aiheutta enempään.

2.2.19 Henkilökohtaiseen hygieniaan tarvittavien peseytymisaineiden saaminen

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on antanut määräyksen Vankien asuminen ja perushuolto (19/004/2010). Sen mukaan vangille tulee järjestää mahdollisuus peseytymiseen päivittäin ja että laitosten yleisiin peseytymistiloihin tulee hankkia hiustenpesuainetta ja saippuaa annostelijoineen. Jos vankilassa on sellikohtaiset suihkutilat eikä saippua-annostelijan käyttö ole tarkoituksenmukaista, vankilan tulee muuten järjestää saippuaa ja hiustenpesuainetta vankien käyttöön.

YK:n vankeinhoidon vähimmäissääntöjen (ns. Nelson Mandela - säännöt) kohdan 18.1 mukaan vankeja on vaadittava huolehtimaan omasta puhtaudestaan ja tätä varten heille on tarjottava vettä sekä terveyden ja puhtauden ylläpitämisen kannalta välttämättömiä hygienia- ja tarvikkeita. Eurooppalaisten vankeinhoitosääntöjen kohdan 19.6 mukaan vankien käyttöön on annettava hygienia- ja tarvikkeet.

Apulaisoikeusasiamies totesi, että normaalin päivittäisen hygienian kannalta välttämättömät tavanomaiset tarvikkeet on perusteltua kustantaa valtion varoista, kuten muukin vankien perushuolto mukaan lukien ruokailu ja vaatetus. Edellä todetun perusteella vankilan tulee tarjota vankien käyttöön asianmukaista pesuainetta käsien ja hiusten pesemiseen.

Tarkastuksella osassa vankien sellejä oli vankilan antamia pesunestepulloja. Pesuainepullon etiketin mukaan pesuneste sopii käsienpesun lisäksi myös vartalolle ja hiuksille. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan vangille on hänen pyytäessään annettu kyseistä pesunestettä. Tarkastuksella jäi epäselväksi, olivatko kaikki vangit tietoisia mahdollisuudesta saada vankilan puolesta kyseistä pesuainetta. Todettakoon, että laitosmyymälästä oli mahdollista ostaa myös pelkkää shampoota. Apulaisoikeusasiamies piti perusteltuna, että myös tulo-oppaassa mainittaisiin siitä, että vankila tarjoaa vangille pesunesteet ja että vanki voi tarvittaessa pyytää niitä vartijalta.

Saunan yhteydessä olevassa yleisessä suihkutilassa ei ollut saatavilla mitään pesuainetta, eikä myöskään sellien suihkuissa ollut useimmiten annostelijoita. Saadun selvityksen mukaan suihkuihin on viety isompi pesuainekannu silloin tällöin, mutta yleisen kokemuksen mukaan ne häviävät sieltä johonkin hyvin nopeasti. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan suihkuissa olevia metallisia annostelijoita on joskus käytetty lyömäaseena.

2.2.20 Laitosmyymälän toiminta ja ruokailu

Laitosmyymälän toiminta

Vankeuslain 9 luvun 4 §:n mukaan vankilan on järjestettävä vangille mahdollisuus hankkia elintarvikkeita ja muuta henkilökohtaiseen käyttöön sopivaa tavaraa. Valtioneuvoston vankeudesta antaman asetuksen (vankeusasetus) 27 §:n mukaan vangille on kerran viikossa järjestettävä mahdollisuus ostaa elintarvikkeita ja muuta henkilökohtaiseen käyttöön soveltuvaa tavaraa laitosmyymälästä tai muulla tavoin.

Apulaisoikeusasiamies on katsonut (EOAK/7286/2021), että edellä mainittua viikon aikaa tarkasteltaessa ei ole ratkaisevaa ainoastaan se, milloin vanki on saapunut kyseiseen vankilaan, vaan tällöin on huomioitava myös se, milloin vangilla on ennen saapumistaan ollut edellisen kerran mahdollisuus asioida laitosmyymälässä. Viikoittaisen tilaamismahdollisuuden järjestämisessä ei ole myöskään kyse samasta asiasta kuin vankeusasetuksen mukaisessa viikoittaisen ostamismahdollisuuden järjestämisessä.

Vankilan järjestyssäännön (2.12.2019) mukaan laitosmyymälässä asiointin tarkemmat ajankohdat ilmenevät osaston päiväjärjestyksestä. Päiväjärjestyksen mukaan osastot käyvät laitosmyymälässä joko keskiviikkona, torstaina tai perjantaina. Tuloppaan mukaan vangeilla on mahdollisuus kaikilta osastoilta henkilökohtaisesti asioida laitosmyymälässä kerran viikossa.

Laitosmyymälän toiminta on järjestetty siten, että vangit eivät pääse itse sisällä myymälään, vaan ostaminen tapahtuu laitosmyymälän seinässä olevan ”ikkunaluukun” kautta. Laitosmyymälässä myydään kanttiinitilauslistan lisäksi myös muita tavaroita, jotka ovat ”kaupunkiestolista”, kuten esimerkiksi alushousuja, sähköhammasharjan ja hiustenleikkuukoneen. Asuinosastoilla on SA-kone, jolla vangit voivat tehdä kanttiinitilauksen Leijona Cateringille, joka hoitaa laitosmyymälää. Tilausta ei voi kuitenkaan tehdä sähköisesti osastolta 4.0 ja matkaselliosastolta, vaan niistä tilaus tehdään kirjallisella lomakkeella.

Matkaselliosasto eroaa muista osastoista siinä, että siellä on oma muita osastoja suppeampi ostoslista. Matkaselliosastolle myydään tupakoiden ja puhelinajan lisäksi lähinnä kahvin keittämiseen liittyviä tuotteita. Apulaisoikeusasiamies ei nähnyt asianmukaisia perusteita matkaselliosastolle sijoitettujen vankien kanttiinin ostoslistan suppeudelle. Tarkastuksella tehtyjen havaintojen perusteella matkasellissä majoitetut vangit joutuvat tosiasiallisesti aika ajoin viettämään siellä jopa useita viikkoja. Matkaselliosastolla oli nk. osastokeittiössä jääkaappipakastin yhdistelmä kylmäsäilytystä vaativien tuotteiden säilyttämiseen. Kyseinen laite oli kylläkin tarkastushetkellä lämpötilaltaan vain haalea ja ilmeisen epäkuntoinen.

Laitosmyymälän aikataulutusta koskevan ilmoituksen mukaan siellä asioi keskiviikkoisin klo 7.45–12.00 osastot 4.0, 3.1 ja 3.2 ja tilaus pitää tehdä edellisen viikon perjantaina klo 8.00 mennessä, torstaisin klo 8.00–12.00 osastot 2.1 ja 2.2 sekä matkaselliosasto ja tilaus pitää tehdä edellisen viikon sunnuntaihin klo 16.00 mennessä ja perjantaisin klo 8.30–12.00 osastot 1.1 ja 1.2 ja tilaus pitää tehdä edellisen viikon sunnuntaihin klo 16.00 mennessä.

Tarkastuksella Leijona Cateringin ravintolapäälliköltä saadun tiedon mukaan kanttiinitilauksen etukäteen tekeminen ei ole edellytys laitosmyymälässä asiointiin vaan kaikki halukkaat pääsevät osastolta sinne laitosmyymäläpäivänä. Kanttiinitilauksen etukäteen tekeminen on kuitenkin edellytys sille, mikäli vanki haluaa tilata tuoretavaraa kuten hedelmiä, koska niitä ei laitosmyymälän tiloissa vaan ne joudutaan hakemaan ruokalan säilytystiloista. Apulaisoikeusasiamies toteaa, että mikäli kanttiinitilauksen tekeminen 4–5 päivää etukäteen olisi edellytys ostoksien laitosmyymälässä suorittamiseen, niin kyseinen toimintatapa johtaisi helposti säännöstenvastaiseen lopputulokseen tilanteissa, joissa vanki saapuu laitokseen.

Leijona Cateringin ravintolapäälliköltä saadun tiedon mukaan laitosmyymälässä myytävien tuotteiden lista ja niiden hinnoittelu on valtakunnallisesti yhdenmukainen eri vankiloiden laitosmyymälöissä. Leijona Catering kilpailuttaa tuotteet toimittajilla. Rikosseuraamuslaitoksen ja Leijona Cateringin tekemän sopimuksen mukaan laitosmyymälässä myytäviin tuotteisiin lisätään 5 %:n kate, mikä ei kuitenkaan koske tupakkaa tai postimerkkejä.

Ruokailu

Leijona Catering huolehtii myös vankien ruokailun järjestämisestä. Vankiloissa on viiden viikon kiertävä ruokalista. Ravintolapäällikön mukaan, mikäli osastolta ilmoitetaan, että ruoka on loppunut kesken, niin sitä toimitetaan lisää. Ravintolapäällikön mukaan osastoilta tullaankin viikoittain hakemaan keittiöltä lisää ruokaa ja ruuan loppuminen tapahtuu tiettyjen suosikkiruokien kohdalla.

Tarkastuksen aikana syötiin lounas kolmen päivän aikana. Ruoka oli hyvää ja maistavaa.

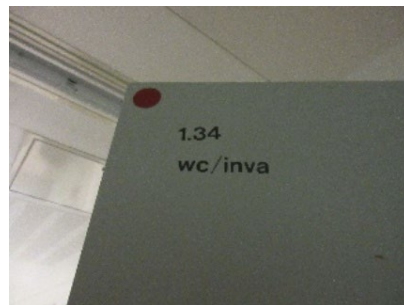
2.2.21 Esteettömyys

Vankilaan saapuvat liikuntaesteiset henkilöt on huomioitu pysäköinnissä ja sisäänkäynnissä. Lähinnä vankilan sisäänkäyntiä on inva-pysäköintipaikka ja portin kutsupainike on sijoitettu siten, että siihen ylettyä painamaan myös pyörätuolista. Vankilan sisäänkäynnissä on liikuntaesteisen henkilön sisäänkäynnin mahdollistava luiska. Tapaamistilat ovat sisääntulokerroksessa ja niihin on mahdollista siirtyä esteettömästi.

Vankilassa on inva-selli osastolla 1.1. Vankila mahdollistaa rakenteeltaan liikuntaesteisten vankien liikkumisen eri toimintapaikkojen ja tilojen välillä. Tarkastuksella ei ollut mukana asiantuntijaa, joka olisi erityisesti perehtynyt esteettömyyttä koskeviin kysymyksiin. Tämän vuoksi kaikkiin mahdollisiin ongelmakohtiin ei ole kiinnitetty huomiota.

Inva-wc:n käyttötarkoituksen muuttaminen

Tarkastuksella kiinnitettiin huomiota siihen, että tapaamistilojen käytävällä ollut inva-wc oli muutettu virtsanäytteenottotilaksi, eikä se enää muutosten jälkeen soveltunut alkuperäiseen käyttötarkoitukseensa. Tilan käyttötarkoituksen muuttamista perusteltiin sen vähäisellä käytöllä ja virtsanäytteenottotilan tarpeella.

Apulaisoikeusasiamies totesi, että ottaen huomioon perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännös ja yhdenvertaisuuslain 8 §:n syrjinnän kieltä sekä viranomaisen velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta on perusteltua, että vankilassa on inva-wc tapaa ja muitakin henkilöitä varten. Tämän lisäksi YK:n vammaissopimus lakitasoisesti edellyttää esteiden poistamista, jotta yhteiskunnan toiminnot olisivat yhdenvertaisesti ja esteettömästi myös vammaisten henkilöiden käytettävissä. Erityisesti rakennusten esteettömyydestä ja saavutettavuudesta on määräyksiä sopimuksen 9 artiklassa.

Kylmäkosken vankila aloitti toimintansa vuonna 1993. Vuonna 1993 on ollut voimassa rakennuslaki 370/1958. Tuolloin voimassa ovat olleet rakennusasetuksen nojalla annetut määräykset ja ohjeet 1985 ”Yleisön käyttöön tarkoitettujen tilojen suunnittelu liikuntaesteisille soveltuviksi”. Velvoittavan määräyksen 3.1 mukaan yleisön käyttöön tarkoitettujen tilojen tulee olla liikuntaesteisen käyttöön soveltuva.

Tuolloin löytyy ei-velvoittavien ohjeiden tasolla 3.2.3 ohjeistusta wc- ja pesutilojen esteettömyydestä.

Vuonna 1997 ympäristöministeriö on antanut liikkumisesteettömästä rakentamisesta uudet määräykset ja ohjeet. Siinä on jo velvoittava määräys 3.2.1, jonka mukaan wc- ja pesutiloja on rakennettava ja varustettava myös pyörätuolia käyttäville liikuntaesteisille.

Maankäyttö- ja rakennuslaki tuli voimaan 1.1.2000. Lain 117 §:n mukaan rakennuksen tulee olla tarkoitustaan vastaava, korjattavissa, huollettavissa ja muunneltavissa sekä, sen mukaan kuin rakennuksen käyttö edellyttää, soveltua myös sellaisten henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut. Lain 117 e §:n mukaan rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus ja sen piha- ja oleskelualueet suunnitellaan ja rakennetaan niiden käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla siten, että esteettömyys ja käytettävyys otetaan huomioon erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten henkilöiden kannalta.

Vuonna 2005 annetun ympäristöministeriön määräyksen 3.2.1 kohdan mukaan pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen avulla liikkuvien käytettävissä tulee olla tarpeelliseksi katsottava määrä sekä itsenäisesti toimiville että avustettaville liikkumisesteisille mitoitettuja ja varustettuja wc- ja pesutiloja. Tilat on varustettava liikkumisesteisen tunnuksella ja niiden tulee olla sijoitukseltaan käyttäjän tai avustajan sukupuolesta riippumattomia. Tällaisiin tiloihin tulee olla pääsy suoraan aulasta, käytävästä tai muusta vastaavasta tilasta.

1.1.2018 voimaan tulleen rakennuksen esteettömyydestä annetun valtioneuvoston asetuksen 10 §:n 1 momentin mukaan muussa rakennuksessa kuin asuinrakennuksessa on oltava sen käyttötarkoitus, toiminnalliset kokonaisuudet ja kulkuyhteyksien pituus huomioon ottaen tarpeellinen määrä tarkoituksenmukaisesti sijoitettuja wc-tiloja, jotka soveltuvat pyörätuolin ja pyörillä varustetun kävelytelineen käyttäjille. Edellä tarkoitettujen wc-tilojen on sijaittava siten, ettei käyttäjän ja avustajan sukupuoli vaikuta mahdollisuuteen käyttää niitä, ja ne on merkittävä liikkumisesteisen tunnuksella.

Apulaisoikeusasiamies totesi ymmärtävänsä sen, että vankilalla on ollut ilmeinen tarve asianmukaiselle toiselle tilalle virtsanäytteiden ottamiseen. Vankila ei voi kuitenkaan poistaa käytöstä alun perin määräysten ja ohjeiden mukaisesti rakennettua inva-wc:tä ja muuttaa sen käyttötarkoitusta kokonaan toiseen tarkoitukseen vedoten sen vähäiseen käyttötarpeeseen. Vankila on kyseisellä muutoksella heikentänyt liikuntaesteisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Apulaisoikeusasiamies katsoi, että asiassa tulee ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi.

2.2.22 Kirjastopalveluiden järjestäminen

Vankeuslain 11 luvun 4 §:n vankilassa on oltava kirjasto tai vangeille tulee järjestää mahdollisuus käyttää yleisiä kirjastopalveluja. Vankilan kirjaston on toimittava yhteistyössä yleisten kirjastojen kanssa ja sen toiminnan tulee vastata yleisten kirjastojen toimintaperiaatteita. Vangeille on varattava riittävän usein pääsy vankilan kirjastoon ja heitä on ohjattava kirjaston käytössä. Tutkintavankien osalta säännökset ovat vastaavat.

Kirjasto vaikutti varsin tavanomaiselta vankilan kirjastolta. Kirjaston kokoelma koostuu noin 4 500 nimikkeestä ja siellä oli jonkin verran vieraskielistä kirjallisuutta, etupäässä englanniksi, venäjäksi ja viroksi. Vangeista aktiivisia kirjaston käyttäjiä on keskimäärin noin 30. Vuosina 2020–2021 lainaajia on ollut 150–200.

Oikeusasiamiehen ratkaisussa on katsottu, että vangeille tulee olla mahdollisuus lainata kirjoja myös kaunolainana yleisistä kirjastoista. Tulo-oppaan mukaan kaukolainapalveluiden osalta vangin tulee kääntyä vankilan opinto-ohjaajan puoleen. Saadun tiedon mukaan vangeilla on mahdollisuus opinto-ohjaajan kautta lainata kirjoja Pirkanmaan maakuntakirjastosta, josta kirjoja haetaan ja sinne palautetaan keskimäärin joka toinen viikko. Vankilan kirjaston vieraskielisten kirjojen määrä oli vähäinen ja valikoima suppea, mutta maakuntakirjastosta hankittiin kirjoja vieraskielisille vangeille.

Opinto-ohjaan mukaan vankilakirjaston kehittämisen näkökulmasta selkeinä haasteina on muun muassa se, että kirjasto hoidetaan amatöörivoimin. Opinto-ohjaaja hoitaa kirjastoasioita oman päätoimen ohella – ilman kirjastotoimen asiantuntemusta. Kirjaston tilaa käytetään vankien skype-asiointeihin, jolloin siellä ei voi olla muuta toimintaa. Henkilöstöressurssien vähäisyydestä johtuen kirjaston aukioloajat ovat liian suppeita.

Vangeilla on mahdollisuus päästä vankilan kirjastoon osastoittain viikoittain lauantaisin. Lainausaika on kuitenkin lyhyt, vain 15 minuuttia osastoa kohti. Erillään pidettävien osastolta 4.0 vartijat kuljettavat vangit erikseen kirjastoon sunnuntaisin.

Matkaselliosastolta ei pääse kirjastoon käymään ja siellä on osastolla kirjastosta poistettuja kirjoja, joita voi ottaa luettavaksi. Matkaselliosaston yhteydessä on myös eristysosasto, johon sijoitetaan yksinäisyysrangaistusta suorittavia sekä tarkkailuun ja eristämistarkkailuun sijoitettua, sekä ilmeisesti myös järjestysrikkomuksen selvittämisen takia erillään pidettäviä.

Luvun 4 §:ssä on säännökset siitä, milloin vankia ei tarvitse päästä käymään vankilan kirjastossa ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on antanut määräyksen erillään asuvien vankien kirjastopalveluiden järjestämisestä (5/004/2021), jossa kerrotaan, miten tällöin on toimittava vangin kirjastopalveluiden järjestämisessä. Säännösten mukaan erillään asuvilla vangeilla on oltava mahdollisuus käyttää kirjastopalveluita yhtä usein kuin muillakin vangeilla eli lähtökohtaisesti kerran viikossa. Erillään asuvilla vangeilla tarkoitetaan muun muassa tilanteita, joissa vanki on omasta pyynnöstään erillään asuva, suorittaa yksinäisyysrangaistusta, on erillään pidettävänä järjestyksikkömuksen selvittämistä varten tai on tarkkailussa tai eristämistarkkailussa ja tutkintavankien kohdalla tilannetta, jossa hänelle on asetettu yhteydenpitorajoitus. Määräyksessä on todettu kirjastopalveluiden järjestämisestä tilanteessa seuraavaa.

Edellä kuvatuissa tilanteissa kirjastopalveluiden järjestämisen vaihtoehtoina tilanteen luonne huomioiden ovat joko vankien vieminen yksitellen tai pienryhmässä kirjastoon tai kirjojen lainaamisen mahdollistaminen henkilökunnan avustuksella. Jälkimmäinen vaihtoehto toteutetaan asiointilomakkeella siten, että vanki tilaa haluamansa kirjat kirjastosta, jotka toimitetaan hänelle. Tällöin vangilla tulee olla kirjaston kokoelmasta ajantasainen tieto, joka annetaan hänelle kirjallisesti (paperinen tai digitaalinen kirjaluetelo) ja tarvittaessa suullisesti keskustellen. Erillään asuvilla vangeilla tulee olla myös yhtäläinen mahdollisuus lainata kaukolainoja yleisistä kirjastoista kuin muillakin vangeilla. Vankilan henkilökunnan on mahdollistettava kaukolainojen lainaaminen tilanteissa, joissa se on perusteltua eli jolloin vankilan kirjastosta ei löydy sopivaa tarjontaa.

Vankiosastoilla sijaitseva käsikirjasto (kirjakärry tai -hylly) sekä sähköisten kirjojen luku- tai kuuntelumahdollisuus voivat toimia lisäpalveluina, mutta eivät voi korvata pääsyä laajempaan kirjaston kokoelmaan.

Edellä todetun perusteella eristysosastolle sijoitettujen kirjastopalveluiden järjestämisessä ei ole menetelty säännösten mukaisesti.

2.2.23 Vieraskieliset tv-kanavat

Vankeuslain ja tutkintavankeuslain mukaan vangille on varattava tilaisuus seurata televisio-ohjelmia ja perustuslain takaamaan sananvapautteen kuuluu oikeus ottaa vastaan tietoa. Tämä oikeus kuuluu myös vieraskielisille vangeille.

Ulkomaalaisten televisiokanavien näkyminen vankiloissa on ollut omana aloitteena tutkittavana (EOAK/757/2019). Päätöksen mukaan vankiloiden olisi tärkeää tarjota myös ulkomaalaisille vangeille mahdollisuus seurata televisio-ohjelmia yleisimmin käytetyillä kielillä vankilassa olevien vankien tarpeiden mukaan.

Apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota myös siihen, että ulkomaalaisia vankeja informoidaan mahdollisuudesta televisiokanavien katsomiseen ja että vankilassa tarvittaessa tehdään muutoksia näkyvissä oleviin televisiokanaviin vankilaan saapuvien vankien tarpeiden mukaan.

Keskushallintoyksikköä pyydettiin ilmoittamaan toimenpiteistä asiassa. Keskushallintoyksikön 1.2.2021 antaman ilmoituksen (Dnro 3/045/2019). mukaan asiaa oli ryhdytty hoitamaan, mutta sen järjestäminen oli vielä kesken.

Tarkastuksella käytiin tarkemmin läpi, mitä vieraskielisiä tv-kanavia oli vankilassa mahdollista seurata. Vankien saatavilla oli varsin laaja valikoima ilmaisia ulkomaalaisia satelliittikanavia muun muassa englanniksi, venäjäksi, arabiaksi, saksaksi ja italiaksi. Vironkielistä kanavaa ei ollut kuitenkaan saatavilla, vaikka vankilassa oli virolaisia vankeja.

Laitosmyymälässä myytiin lisäksi kanavapakettien kortinlukulaitteita ja vangeilla on mahdollisuus omalla kustannuksellaan hankkia siviilistä maksullisia kanavapaketteja.

2.2.24 Työtoiminta ja opiskelu

Tarkastuksella tutustuttiin vangeille järjestettävään työtoimintaan. Päärakennuksessa vangeilla on mahdollisuus toimia puhdistajan tehtävien lisäksi esimerkiksi keittiöllä tiskaajana. Erillisessä työliikerakennuksessa on tarjolla muun muassa puolustusvoimien puhtaan pyykin järjestely- ja viikkaustyötä, hopeakorujen valmistamista, matonkudontatyöt sekä alihankintatyönä tiivisteiden viimeistelytyötä ja ravikärryjen pyörien kokoonpanotyötä. Rakennuksessa on myös keskusvankivaatevarasto/Hub, josta muun muassa lähetetään tilauksen mukaan eri vankiloiden puolustusvoimien pesulassa pestävänä olleet vankivaatteet. Rakennuksessa on myös keittiötila, jossa järjestetään Arjen taito -toimintaa, jossa vangeille opetetaan muun muassa ruuanlaittoa ja vaatehuoltoa. Työtoimintaan osallistuu yleensä noin 20–30 vankia. Työtoimintaan pystyttiin sijoittamaan myös tutkintavankeja.

Kaikki työtehtävät tehdään tilauksen perusteella, joten myymättömiä tavaroita ei kerry varastoon odottamaan mahdollista ostajaa. Vankilan tarkoituksena on myös opinnollistaa mahdollisimman monet työtoiminnan muodot. Keskusvankivaatevaraston varastotyöskentely on opinnollistettu logistiikka-alan perustutkinnoksi ja siinä oli mukana kuusi opiskelijaa. Syksyllä 2022 opinnollistaminen laajennetaan vankien ulkotyö- ja kiinteistöhoitoryhmän työhön. Rikosseuraamuslaitoksen ja puolustusvoimien välinen monipuolinen yhteistyö erilaisten tehtävien jakamisessa ja niiden hoitamisessa vaikuttaa erittäin järkevältä ja molempia osapuolia hyödyttävältä.

Vankilan työtoiminta vaikutti erittäin hyvin järjestetyltä ja monipuoliselta. Vangeilla on varsin hyvät mahdollisuudet erilaiseen työtoimintaan ottaen huomioon, että kyse on pitkälti tutkintavankilasta. Lähiajan haasteena tuotiin esille keskeisten vankien toimintojen vetovastuusta vastaavien virkamiesten eläköitymien ja uusien rekrytoiminen.

Vankilan yhteistyökumppanina peruskoulun kohdalla on Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislinja ja lukion kohdalla Valkeakosken Tietotien aikuislukio. Peruskoulu- ja lukio-opintojen lähiopetuksen organisoinnin vaikeutena on riittävän suurien vankiopetusryhmien kokoaminen.

Syksyllä 2017 alkaneessa perusopetuksen pilottikokeilussa tätä ongelmaa yritetty lähestyä suojatun internetyhteyden ja ”läppäriin” käytön avulla. Tavoitteena on ollut saada opetukseen kontaktiopetuksen tuntua, mutta opetusmetodin haaste on edelleen se, että erityisopetuista vaativat vangit jäävät vaille riittävää henkilökohtaista tukea. Vankilasta on vuosittain osallistunut opiskeluun 1–3 vankia.

Lukio-opiskelu järjestämisessä on kohdattu samanlaisia ongelmia ja kontaktiopetus on ollut minimaalista ja opiskelu on muotoutunut selliopiskelutyypiksi. Vankilalla on tarkoitus elokuussa 2022 kokeilla videoyhteysopiskelua Oulun aikuislukion ja Sukevan vankilan kanssa. Vankilassa vuosien 2021–2022 aikoihin ollut noin kymmenen lukion opiskelijaa.

2.2.25 Vankien ja henkilökunnan väliset suhteet

Tarkastuksella tehtyjen havaintojen ja vankien kanssa käytyjen keskustelujen perusteella vankien ja henkilökunnan välit olivat hyvät. Henkilökunta kohteli ja suhtautui vankeihin asianmukaisesti. Vankilassa oli tarkastuksen aikana rauhallinen ilmapiiri.

Vangeille ja henkilökunnalle tehdyt etukäteiskyselyt antoivat samanlaisia tuloksia. Vastanneiden vankien enemmistön mukaan henkilökunta kohtelee ja puhuttelee heitä yleensä asianmukaisesti, mutta monet ilmoittivat myös, että se riippuu henkilöstä. Vain yhden vastaajan mukaan kohtelu ei ollut asianmukaista. Saatujen vastauksien mukaan vankien kohtelu vaikuttaa pääsääntöisesti reilulta ja oikeudenmukaiselta. Enemmistöllä vastaajista oli myös joku henkilökuntaan kuuluva, jonka puoleen voi kääntyä ongelmassa. Kyselyyn vastanneista vangeista vain noin viidesosa piti vankien ja henkilökunnan välisiä suhteita huonona tai erittäin huonona. Myös henkilökunnan vastauksissa katsottiin, että vankien ja henkilökunnan väliset suhteet ovat asialliset ja hyvät. Valtaosa vastaajista piti sitä tärkeänä tai erittäin tärkeänä asiana.

Tarkastuksella kiinnitettiin huomiota siihen, että vankilassa järjestetään erilaisia tapahtumia vangeille, joita ei ole tullut vastaan muissa vankiloissa, kuten yhteisiä grillaustilaisuuksia henkilökunnan kanssa. Vaikka kyse ei ole sinällään isoista asioista, niin tällaisella on todennäköisesti myös osaltaan merkitystä vankien ja henkilökunnan väliseen hyvään suhteeseen.

Apulaisoikeusasiamies piti erittäin myönteisenä havaintoja henkilökunnan ja vankien välisistä hyvistä suhteista ja sitä tukevasta vankilan toimintakulttuurista.

2.2.26 Henkilökunnan määrä

Tarkastuksella tehtyjen havaintojen ja saadun palautteen perusteella vaikutti siltä, että valvontahenkilökunnan määrä oli melko vähäinen. Tarkastuksella esitettiin myös, että Kylmäkosken vankilan valvontahenkilökunnan määrä olisi suhteessa vankipaikkamäärään pienempi kuin muissa vastaavissa vankiloissa.

Henkilökunta toi keskusteluissa esille, että vankilalla on varsin paljon veloitteita muun muassa saattovartiointien järjestämisessä ja että vankiliikenne on vilkasta. Valvontahenkilökunnan määrää pidettiin valvontahenkilökunnan ja myös erityishenkilöstön taholta liian vähäisenä. Turvallisuustilanteesta oltiin jossain määrin huolissaan ja osa totesi tuntevansa aika ajoin turvattomuutta. Päärakennuksesta erillään olevassa työtilarakennuksessa ei ollut valvontahenkilökuntaa, vaan noin 30 vangin valvonnan hoitivat paikalla olevat 3–4 ohjaajaa ajankohdasta riippuen.

Tarkastuksella tehtyjen havaintojen ja henkilökunnan kertoman perusteella yksintyöskentelyä esimerkiksi vankiosastoilla ei voi välttää.

Selvä enemmistö etukäteen teetettyyn kyselyyn vastanneista henkilökuntaan kuuluvista oli sitä mieltä, että valvontahenkilökuntaa ei ole riittävästi minään vuorokauden aikana eikä viikonloppuisin tai loma-aikoina. Lisäksi enemmistö piti sosiaalityöntekijöiden ja päihdetyöntekijöiden riittämättömänä. Myös avovastauksissa tuli vahvasti esille henkilökunnan toive valvontahenkilökunnan määrän lisäämisestä. Useissa vastauksissa todettiin, että henkilökuntaa on jatkuvasti liian vähän ja sijaiset kokemattomia.

Vastauksissa todettiin, että laitoksen turvallisuutta vaarannetaan koko ajan tekemällä töitä liian vähäisillä resursseilla. Monen työntekijän jaksaminen oli ääri rajoilla. Samanlaisen käsityksen sai myös tarkastuksen aikana valvontahenkilökuntaan kuuluvien kanssa keskusteltaessa.

Henkilöstön määrän riittävyys on edellytys sille, että vankilassa pystytään toimimaan siten kuin säännökset edellyttävät toimittavan. Apulaisoikeusasiamies pitää tärkeänä selvittää vankilan henkilöstövoimavarojen riittävyys ja sen määrä suhteessa muihin vastaaviin vankiloihin.

2.2.27 Ulkomaalaisten vankien kohtelu

Tarkastusajankohtana Kylmäkosken vankilassa oli paikalla 10 ulkomaalaista vankia, joista tavoitettiin 9. Haastatteluun tuli 7 vankia ja heistä viittä haastateltiin tulkin välityksellä.

Yhtä lukuun ottamatta kaikki haastatellut vangit kertoivat, että vankilan henkilökunta kohteli heitä hyvin. Yhden vangin mielestä vankilassa esiintyi rasismia. Vankilassa saatavaan terveydenhuoltoon oltiin tyytyväisiä ja sen saatavuudesta oltiin tietoisia.

Tarkastajille jäi käsitys, että ulkomaalaiset vangit olisivat tarvinneet tulkkausapua enemmän kuin mitä he olivat saaneet. Vangeilla ei ollut juurikaan tietoa siitä, että heidän olisi mahdollista saada tulkkausapua vankilassa. Lisäksi läheskään kaikki eivät olleet saaneet tulovaiheessa tulo-opasta ymmärtämällään kielellä. Vaikka vankilassa oli saatavilla arabiankielinen tulo-opas, ei tätä kieltä äidinkielenään puhuva vanki ollut sellaista nähnyt.

Haastatellut vangit olivat tietoisia siitä, että heillä oli mahdollisuus käyttää skype-yhteyttä ollakseen läheisiinsä yhteydessä. Sitä ei kuitenkaan välttämättä käytetty, koska skypen käyttö oli mahdollista sellaisina ajankohtina, jolloin läheiset olivat töissä ja koulussa.

3 VANGEILLE JA HENKILÖKUNNALLE TEHTYJEN KYSELYIDEN HUOMIOT

Sekä vankien että henkilökunnan vastaukset kyselyihin olivat asiallisia ja selvä enemmistö molemmista ryhmistä vastasi myös avoimiin kysymyksiin. Vankien vastausprosentti oli 45 % ja henkilökunnan 29 %. Vaikka lomakkeessa ei edellytetty vangeilta asuinostaston ilmoittamista, niin moni oli ilmoittanut sen, minkä perusteella voitiin päätellä, että jokaiselta osastolta oli vastattu kyselyyn. Vastaajia oli myös kaikilla vankistatuksilla – myös henkilökunnan puolella vastaajia oli kaikista henkilöstöryhmistä.

Joitakin kyselyjen tuloksia on jo mainittu tämän pöytäkirjan eri asiakohdissa. Kyselyt on tarkoitettu lähinnä tarkastusta ja havaintoja suuntaavaksi ja tukevaksi tausta-aineistoksi, minkä vuoksi kyselyjen tarkempia tuloksia ei julkaista. Kyselyjen tulosten päälinjoista kerrottiin kuitenkin vankilan johdolle tarkastuksen lopussa. Tässä tärkeimpiä huomioita vastauksista:

Vankien vastausten perusteella vaikutti siltä, että vaatteiden riisuttaminen ja tulotarkastus tapahtuu vastaanotossa asianmukaisesti. Enemmistö vastaajista kuitenkin ilmoitti, ettei ollut saanut saapuessaan tulo-opasta. Jopa puolet ensikertalaisista vastaajista ilmoitti jääneensä sitä vaille. Myös vankien perehdytys asuinosaastolla vaikutti huonolta – selvä enemmistö vastaajista ilmoitti, ettei ollut saanut lainkaan perehdytystä ja lähes kaikki heistä olivat myös jääneet ilman tulo-opasta.

Vankien ja henkilökunnan väliset suhteet olivat molempien kyselyjen vastaajien mukaan asialliset ja hyvät. Tätä pidettiin avoimissa vastauksissa yhtenä myönteisimmistä asioista Kylmäkosken vankilassa. Henkilökunnan vastaajista lähityötä tekevien mielestä lähityö vankien kanssa toteutuu hyvin. Vastanneista vangeista selvä enemmistö ei kuitenkaan tiennyt, kuka hänen vastuuvirkamiehensä on – tai jos tiesikin, niin vanki ei ollut välttämättä asioinut tämän kanssa.

Henkilökunnan vastauksista tuli vahvasti esille huoli siitä, että vankilassa ei ole riittävästi henkilökuntaa ja että henkilökuntavajaus on jatkuvaa, mikä aiheuttaa turvattomuutta ja jaksamisen ongelmaa. Myös enemmistö oli sitä mieltä, että sijaisilla ei ole riittävästi osaamista ja että heitä ei perehdytetä riittävästi. Henkilökunnan vastauksissa kaivattiin koulutusta ainakin Rotista. Lisäksi ensiapukoulutus ja erityisesti turvallisuuskoulutus koettiin tärkeäksi. Tarkastuksen aikana käytyjen keskustelujen perusteella vaikutti siltä, että ensiapukoulutusta ei ole järjestetty henkilökunnalle vuosiin ja että myös pelastuskoulutuksessa on ollut pitkä tauko, mikä ei ole johtunut pelkästään koronapandemiasta. Erityisesti erityishenkilöstöllä oli tarvetta tavanomaisesta perehdytyksestä kaikenlaiseen koulutukseen.

Molempien ryhmien vastausten perusteella vankila koettiin pääosin turvalliseksi. Henkilökunnan vastauksissa tuli kuitenkin esille huoli siitä, että välillä oli niin vähän väkeä töissä, että turvallisuus heikentyy.

Vangeista selvä enemmistö ilmoitti, ettei heillä ollut kokemusta kaltoinkohtelusta toisten vankien tai henkilökunnan taholta. Toisen vangin taholta ilmoitettiin eniten epäasiallista kielenkäyttöä. Henkilökunnan taholta eniten oli koettu ”muuta kiusaamista tai huonoa kohtelua” sekä toiseksi eniten epäasiallista kielenkäyttöä. Henkilökunnan vastauksissa ilmoitettiin vankien epäasiallisesta kielenkäytöstä sekä uhkailusta tai pelottelusta tai muusta psyykkisestä väkivallasta.

Vastausten perusteella vankilalla vaikuttaisi olevan parannettavaa tiedonkulussa. Puolet vankivastaajista ei tiennyt, mihin voi ilmoittaa, jos toinen vanki kohdistaa häneen väkivaltaa tai muuta kaltoinkohtelua. Enemmistö vangeista ei tiennyt, mihin voisi ilmoittaa, jos henkilökunta kohtelee kaltoin vankia.

Myöskään henkilökunnan vastaajista ei puolet tiennyt, mihin voi ilmoittaa vankiin kohdistuvasta kaltoinkohtelusta. Enemmistö näistä vastaajista kuitenkin tiesi, mihin ilmoitetaan henkilökuntaan kohdistuvasta kaltoinkohtelusta.

Toisaalta enemmistö vastanneista vangeista ei tekisi ilmoitusta toisen vangin harjoittamasta kaltoinkohtelusta. Tämän syynä ei vaikuttanut olevan se, että vanki ei tiennyt, mihin ilmoitus tehdään. Tämä tulos noudattaa samaa linjaa, mitä aikaisemmin tehtyjen kyselyjen vastauksissa on saatu. Henkilökunnan kohdistamasta kaltoinkohtelusta aika moni vastaajista ei ilmoittaisi sen vuoksi, että vangin mielestä ilmoitus ei johtaisi mihinkään.

Selvä enemmistö vankien vastaajista ei ollut kuullut henkilökunnan esittävän rasistisia tms. kommentteja erilaisiin vähemmistö- ym. ryhmiin kuuluvista vangeista. Tämä vastasi myös pitkälti henkilökunnan vastauksia.

Henkilökunnalta kysyttiin, oliko vankilassa yhdenvertaisen kohtelun toimintakulttuuri ja ilmapiiri. Vajaa puolet vastasi tähän myöntävästi ja puolet kieltävästi. Avoimissa vastauksissa tuotiin tähän liittyen esille, että vankilassa ei kohdella yhdenvertaisesti henkilökuntaa eikä vankeja. Selvä enemmistö henkilökuntaan kuuluvista vastaajista oli myös sitä mieltä, että erityistä tukea tarvitsevia vankeja ei ollut tunnustettu ja huomioitu riittävästi Kylmäkosken vankilassa – tai että heidät oli tunnustettu ja huomioitu vain osittain.

Lähes kaikki vastanneista vangeista oli sitä mieltä, että vangeille ei ollut tarjolla riittävästi mielekästä toimintaa sellien aukioloaikana. Avoimissa vastauksissa esitettiin paljon toivomuksia toiminnan lisäämisestä. Vangit kokivat, että heillä oli ”liikaa turhaa aikaa olla tekemättä mitään”. Myös puheluiden yksityisyyden puuttuminen koettiin vankien vastauksissa sellaiseksi, johon haluttiin muutosta.

Henkilökunnan taholta nousi avoimissa vastauksissa vahvasti esille johtoon ja johtamiskulttuuriin liittyvät asiat, joihin haluttiin muutosta. Vastauksissa kaivattiin henkilökunnan arvostusta ja tasapuolista kohtelua. Tiedonkulkuun sekä henkilökunnan ja vankien välillä kuin myös henkilökunnan kesken toivottiin parannusta. Myös tilanpuute ja jatkuva yliasutus vankilassa tuli esille.

4 VUODEN 2022 ERITYISTEEMA - VALVONNAN VALVONTA

Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiossa tapahtuu merkittävä muutos 1.9.2022, jonka yhteydessä luovutaan rikosseuraamusalueista ja keskushallintoyksiköstä, joiden tehtäviin tällä hetkellä kuuluu vankiloiden toiminnan lainmukaisuuden valvonta. Tarkastuksella ei tämän johdosta pidetty tarkoituksenmukaisena tarkemmin selvittää sitä, miten rikosseuraamusalueen aluekeskuksen tai keskushallintoyksikön vankilaan kohdistama valvonta on toiminut.

Asiassa kiinnitettiin huomiota kuitenkin siihen, että Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön vuosina 2018 ja 2020 tekemillä tarkastuksilla tarkastuspöytäkirjoissa kiinnittämiin virheellisiin toimintatapoihin ei ollut kaikilta osin tullut vankilassa korjausta. Tältä kannalta aluekeskuksen ja keskushallintoyksikön vankilan toimintaa kohdistamaa valvontaa ei voida kaikilta osin pitää onnistuneena.

Rikosseuraamuslaitoksessa otettiin vuonna 2021 käyttöön vankiloiden omavalvontamenetelmä, jonka pilotoinnissa Kylmäkosken vankila oli mukana vuonna 2020. Omavalvonnassa on kyse yksikön käytäntöjen ja lainmukaisuuden arvioinnin prosessista, joka on tarkoitus toteuttaa vuosittain. Arviointikäsi kirja koostuu säännöllisesti arvioitavista ja vuosittain vaihtuvista teemaosioista. Säännöllisesti arvioitavia teemoja ovat kuuleminen, päätösten perustelevuus, rangaistusajan suunnitelman seuranta ja kurinpito.

Omavalvontaan osallistuu vankilan johdon lisäksi edustajia eri henkilöstöryhmistä ja kukin virkamies arvioi toimintaa oman tehtäväalueensa näkökulmasta. Arviointiin osallistuvat käyvät yhteisen arviointikeskustelun, jonka keskeiset huomiot kootaan dokumenttiin, joka toimitetaan aluelakimiehelle ja keskushallintoyksikköön. Arviointikeskustelun jälkeen vankilan johto voi tarvittaessa keskustella havainnoista aluelakimiehen kanssa ja asiaa käsitellään myös alueiden johtoryhmissä. Keskushallintoyksikössä omavalvontahavainnoita tarkastellaan keskitetysti ja ne huomioidaan laillisuusvalvonnan, normiohjauksen ja koulutusten suunnittelussa.

Kylmäkosken vankilassa hankkeen pilotoinnin yhteydessä laaditussa omavalvonnasta arviointidokumentissa 16.10.2020 kiinnitettiin huomiota siihen, että sen mukaan päätösten perustelevuuden osalta ongelmana olisi ainoastaan se, että myönteisiin päätöksiin ei aina laiteta lainkohtia. Säännösten saatavuuden osalta asiaa nähtiin olevan myös kunnossa, koska ns. kerrosesimies on vastuutettu kansioita seuraamaan ja täydentämään. Edellä todetut tarkastushavainnot kertoivat kuitenkin, että kummassakaan suhteessa asiat eivät olleet aivan siten, miten vankila oli itse arvioinut niiden olevan.

Omavalvontamenettely on vasta otettu valtakunnallisesti käyttöön ja Rikosseuraamuslaitoksen laillisuusvalvonnan vuosiraportin 2021 mukaan omavalvonnasta toimivuutta ja kehittämistarpeita selvitetään koko ajan. Apulaisoikeusasiamies pitää erittäin myönteisenä sitä, että vankiloissa on otettu käyttöön järjestelmällinen sisäinen omavalvonta ja sen säännöllisesti arvioitavat teeman on valittu hyvin.

5 YHTEENVETO TARKASTUKSEN HAVAINNOISTA

Tarkastuksella havaittiin vankilan toiminnassa paljon hyvää ja myönteistä. Vankien ja henkilökunnan väliset suhteet olivat hyvät ja vankien kohtelu oli asianmukaista. Vankilassa oli rauhallinen ja rento ilmapiiri. Sellien aukioloaikaa koskevat suositukset toteutuvat pääsääntöisesti hyvin normaaleilla asuinosaistoilla ja eristyssellit olivat asianmukaisesti kalustettuja. Ulkoilu- ja liikuntatilat sekä vankien mahdollisuus kuntoilun harrastamiseen olivat poikkeuksellisen hyvät. Vangeilla on myös mahdollisuus päästä kerran viikossa vastaanottoon tavaroitaan hakemaan tai vaihtamaan.

Vankilan toiminnassa havaittiin myös paljon ongelmia ja korjattavaa. Erityisen ongelmallinen on matkaselliosaston tilanne, johon edelleen sijoitetaan vankeja pitkiksi ajoiksi sekä yhteydenpitorajoitusten kohteena olevien erittäin vähäiset mahdollisuudet sellin ulkopuoliseen toimintaan ja ihmiskontakteihin.

Ongelmallinen asia on myös hallintolain vastainen toimiminen erilaisia vankeja koskevia hallintopäätöksiä tehtäessä. Vaikka vankilan toimintatapa on sinällään toimintaa sujuvoittava, päätöksiä tehtäessä on noudatettava ja meneteltävä hallintolain edellyttämällä tavalla.

Vankilassa havaitut ongelmat ovat osittain sellaisia, että vankila pystyy ne itse ratkaisemaan, mutta osittain kyse on sellaisista asioista, joihin vankila ei voi itse vaikuttaa. Vankilalla on mahdollisuus vaikuttaa tarpeeseen perustuvaan selkeään osastojakoon, mutta se ei voi esimerkiksi itse päättää siitä, keitä vankeja sinne sijoitetaan ja se joutuu ottamaan vastaan myös poliisin sinne yllättäenkin tuomat etsintäkuulutetut. Vankien matkaselliin asuttaminen ja liian monen vangin asuttaminen samaan selliin johtuvat ilmeisesti vankilan jatkuvasta yliasutuksesta, joka ei ole vankilan itsensä ratkaistavissa.

Tarkastuksella tuli eri tilanteissa esille myös kysymys käytettävissä olevien henkilökuntaresurssien määrästä ja riittävydestä ja sen vaikutuksesta tehtävien asianmukaiseen suorittamiseen. Asian perusteellinen selvittäminen on ilmeisen tarpeellista.

Myönteisenä asia huomioitiin se, että henkilökunnan keskinäiset suhteet olivat hyvät ja että yhteistyö valvonta- ja erityishenkilöstön välillä toimi hyvin. Vangeille tarjottavat toimintaohjelmat näyttäytyivät vankilan erityisenä vahvuutena. Vankilan johdon toiminnan ja vuorovaikutuksen osalta esille tuotiin myös kritiikkiä. Syyskuussa 2021 käyttöön otetun rikosseuraamusesimiesten tiimimallin toimivuudesta ja vaikutuksesta mm. ransutyöhön ja yhteistyöhön erityishenkilöstön kanssa esitettiin joitain huolia, samoin Roti-koulutukseen varatusta ajasta. Arvostelua esitettiin myös eräiden vapaana olevien virkojen hitaasta täyttämisestä, minkä katsottiin kuormittavan muita virkamiehiä muutenkin resurssien suhteen huonossa tilanteessa.

Apulaisoikeusasiamies ja vankilan johtaja keskustelivat etukäteiskyselyssä ja tarkastuksen aikana henkilöstön puolelta esille tulleista seikoista tarkastuksen aikana.

Toiminnoista vastaava apulaisjohtaja oli irtisanoutunut juuri tarkastuksen alla. Myös turvallisuudesta vastaavan apulaisjohtaja lähes samana ajankohtana tapahtuva eläköityminen asettanee lyhyellä aikavälillä haasteita muun muassa vankien toimintojen suunnittelulle ja niiden toteuttamisesta vastaavan henkilöstön rekrytoinnille viranhaltioiden eläköityessä.

6 TOIMENPITEET

Apulaisoikeusasiamies saattaa Kylmäkosken vankilan, Länsi-Suomen rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskuksen, Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön, oikeusministeriön ja Senaatti-kiinteistöjen tietoon ja toiminnassa huomioon otettavaksi tässä pöytäkirjassa esitetyt huomiot ja kannanotot.

Apulaisoikeusasiamies pyytää Kylmäkosken vankilaa, Länsi-Suomen rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskusta, Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskusta, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä ja Senaatti-kiinteistöjä ilmoittamaan – siltä osin kuin asia kuuluu kunkin yksikön toimivaltaan ja sillä on toiminnallaan mahdollisuus vaikuttaa asiaan – mihin toimenpiteisiin apulaisoikeusasiamiehen seuraavat huomiot ja kannanotot ovat antaneet aihetta. Ilmoitukset pyydetään toimittamaan viimeistään 1.12.2022.

- kohdassa 2.2.1 todettu vankien pitkäaikaisesta sijoittamisesta matkaselliin, matkaselleihin sijoitettujen vankien liiallisesta määrästä, matkasellien likaisuudesta sekä tutkintavankien ja vankeusvankien sijoittamisesta samaan matkaselliin
- kohdassa 2.2.2 todettu tutkintavankien osastolle sijoittamisessa
- kohdassa 2.2.4 todettu erillään pidettävien osaston 4.0 olosuhteista ja selleihin sijoitettujen vankien liiallisesta määrästä.
- kohdassa 2.2.5 todettu omasta pyynnöstä erillään asumisesta
- kohdassa 2.2.6 todettu asianosaiselta salassa pidettävien tietojen käytöstä päätöksenteossa ja päätösten perustelemisesta
- kohdassa 2.2.7 todettu valvotusta tapaamisesta, lapsen tapaamisesta, valvomattomasta tapaamisesta ja skype-tapaamisesta
- kohdassa 2.2.8 todettu tapaamistilojen kameravalvonnasta ilmoittamisesta ja asiamiehen tapaamisen valvonnasta
- kohdassa 2.2.9 todettu internetin käyttämisestä koskevasta luvasta

- kohdassa 2.2.11 todettu vankeja koskevien säännösten ajantasaisuudesta
- kohdassa 2.2.12 todettu vankien perehdyttämisestä ja tuloppaan saamisesta
- kohdassa 2.2.13 todettu päihteettömän osaston toiminnasta
- kohdassa 2.2.14 todettu yksityisyydensuojasta puhelimella soitettaessa
- kohdassa 2.2.15 todettu vankien nimistä sellien ovessa
- kohdassa 2.2.17 todettu eristyssellien olosuhteista
- kohdassa 2.2.19 todettu pesuaineiden antamisesta ja siitä kertomisesta
- kohdassa 2.2.21 todettu inva-wc:n käyttötarkoituksen muuttamisesta kokonaan toiseksi
- kohdassa 2.2.22 todettu kirjastopalveluiden järjestämisestä
- kohdassa 2.2.26 todettu henkilökunnan määrästä ja sen riittävydestä sekä verrattuna sitä muihin vastaaviin vankiloihin.